

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická
Katedra soukromého práva a civilního procesu

Diplomová práce

Žaloba a žalobní právo

Zpracovala:

Lenka Barčáková

Konzultant diplomové práce:

JUDr. Ing. Radka Zahradníková Ph.D., LL.M.

Plzeň 2012

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen, 2012

Poděkování

„Ráda bych poděkovala JUDr. Ing. Radce Zahradníkové Ph.D., LL.M.
za odborné vedení práce.“

Obsah

Předmluva	6
Úvod	7
1 Historie	8
1.1 Římský civilní proces	8
1.1.1 Legis actiones	8
1.1.2 Formulový proces	9
1.2 Vývoj procesního práva v českých zemích	9
1.2.1 Období rozvinutého feudalismu	9
1.2.2 Období feudálního absolutismu	10
1.2.3 Období osvícenského absolutismu	11
1.2.4 Československá republika	12
1.2.5 Období po druhé světové válce	12
1.2.6 Rok 1948 - 1989	12
2 Pojem žalobního práva a žaloby	14
2.1 Žalobní právo (Ius ad litem)	14
2.1.1 Materiální teorie	14
2.1.2 Procesní teorie	14
2.1.3 Smíšená teorie	15
2.1.4 Žalobní právo v českém právním řádu	16
2.2 Žaloba (Ius litis)	16
3 Náležitosti žaloby	19
3.1 Označení účastníků	20
3.1.1 Fyzická osoba	21
3.1.2 Právnícká osoba	22
3.1.3 Stát	22
3.1.4 Obec	23
3.2 Rozhodné skutečnosti	23
3.3 Označení důkazů	25
4 Žalobní petit	28
4.1 Přirozená mez žalobního požadavku	29
4.1.1 Řízení o vypořádání společného jmění manželů	29

4.1.2	Řízení zakončené schválením smíru.....	30
4.1.3	Řízení závislá na znaleckém posudku	30
4.1.4	Řízení, ve kterých žalovaný zadržuje informace pro rozhodnutí ve věci samé	31
4.1.5	Řízení, ve kterém jsou účastníci označeni žalobcem v rozporu se zákonem	31
4.2	Druhy žalobního petitu	31
4.2.1	Jednoduchý žalobní petit.....	32
4.2.2	Složený žalobní petit.....	32
4.2.2.1	Eventuální petit.....	33
4.2.2.2	Alternativní petit.....	33
4.2.3	Alternativa facultas.....	34
4.2.4	Vady žalobního petitu.....	35
5	Druhy žalob.....	36
5.1	Dělení žalob dle žalobního důvodu	36
5.2	Dělení žalob dle důkazního břemene.....	37
5.3	Dělení žalob podle skutečnosti, která je podkladem pro podání žaloby.....	37
5.4	Dělení žalob podle žalobního petitu	39
5.4.1	Žaloba o osobním stavu	39
5.4.2	Žaloba na plnění	40
5.4.2.1	Žaloba na plnění s relativně neurčitým žalobním petitem ...	41
5.4.2.2	Žaloba na plnění s relativně určitým žalobním petitem.....	42
5.4.2.3	Žaloba na plnění druhově určená	42
5.4.2.4	Žaloba na plnění splatné v budoucnu	42
5.4.3	Žaloba určovací	43
5.4.3.1	Naléhavý právní zájem	44
5.4.3.2	Negativní určovací žaloba.....	46
5.5	Dělení žalob podle právních účinků	49
5.5.1	Žaloba konstitutivní	50
5.6	Vzájemná žaloba	51
5.7	Žaloba skupinová	52
6	Dispozice se žalobou	55
6.1	Totožnost skutku	56
6.2	Změna žaloby.....	57

6.3	Zpětvzetí žaloby	59
6.4	Změna účastníků vymezených žalobou	61
6.4.1	Záměna účastníků	61
6.4.2	Přistoupení účastníků	62
6.4.3	Procesní nástupnictví	62
Závěr	64
Resumé	67
Seznam použité literatury	68

Předmluva

Již v dávné minulosti vznikaly mezi lidmi spory nejrůznější povahy. V běžném životě lidé často řeší spory kompromisem nebo smírnou cestou. Avšak v některých případech se tato řešení jeví jako nepřijatelná nebo dokonce nemožná, a proto je povolána třetí strana, která má mezi účastníky spor rozhodnout. V rámci civilního procesu je tímto rozhodcem soud. Osoba, která se cítí dotčena na svých právech, má možnost podat žalobu u nezávislého a nestranného soudu. V tomto smyslu je žalobní právo základním lidským právem, které je zaručeno každému. Žalobní právo se uplatňuje prostřednictvím žaloby. Žalobce má právo domáhat se žalobou u soudu svého subjektivního práva, jakož i rozhodnutí soudu ve věci samé. Avšak i on sám má určité procesní povinnosti, jejichž splnění je důležitou podmínkou soudního řízení nebo úspěchu žalobce ve věci samé.

Motivem ke zpracování tohoto tématu pro mě byla skutečnost, že počet podání, kterými se žalobce obrací na soud, aby o jeho určitém právu proti konkrétně určenému žalovanému autoritativně rozhodl, neustále vzrůstá. Pokud se žalobce rozhodne učinit tento procesní úkon, měl by znát všechna zákonná ustanovení, se kterými je žaloba spojena.

Cílem této práce je komplexní zpracování žaloby a žalobního práva v rámci civilního procesu. Úvodem je pojednáno o základních principech soudnictví a civilního procesu v souvislosti se žalobou. První kapitola se zabývá žalobou v rámci jejího historického vývoje. Druhá kapitola objasňuje žalobní právo z hlediska tří základních teorií. Dále je pojednáno především o žalobě. Žalobou se rozumí základní procesní úkon žalobce, na jehož základě soud zahájí řízení ve věci samé. Obsáhlá část práce je věnována zvláštním náležitostem žaloby, kterými jsou označení účastníků, vyličení rozhodných skutečností, označení důkazů a žalobní petit. Pátá kapitola mapuje členění žalob z různých hledisek. Pozornost je zaměřena především na žalobu na plnění, určovací, konstitutivní, vzájemnou a skupinovou. Avšak není opomíjeno ani další rozdělení žalob. Poslední kapitola práce se týká dispozic se žalobou.

Domnívám se, že porozumění danému tématu je zcela zásadní pro právní praxi. V této souvislosti se práce zabývá nejen otázkami teoretickými, ale také poukazuje na judikaturu soudů, která se utváří v rámci praktického právního života.

Úvod

Žaloba je základem sporného řízení. Žalobou se rozumí procesní úkon vůči druhému účastníkovi (žalovanému) prostřednictvím soudu. Povaha tohoto úkonu je dispoziční. Žalobce je oprávněn nakládat řízením nebo jeho předmětem. Možnost žalobce disponovat se žalobou vyplývá z dispoziční zásady, která ovládá celé sporné řízení. Tato zásada je založena na ideji právního zájmu. Žalobce je tzv. „pánem sporu“ a může činit procesní dispozice se žalobou podle svého uvážení. Novelami občanského soudního řádu byla odstraněna možnost státního zastupitelství zahájit či vstoupit do jakéhokoliv civilního řízení a byla mu ponechána jen v nesporném řízení v případech stanovených zákonem. Žalobce nese ve sporu důkazní břemeno. Pokud by žalobce břemeno důkazní neunesl, nemůže soud žalobě vyhovět a z důvodů formálních ji odmítne nebo ve věci samé zamítne.¹ Povinnost žalobce tvrdit rozhodující skutečnosti vyplývá ze zásady projednací. Na rozdíl od kontinentálního pojetí zásady projednací je v právu anglosaském soudce pouhým nestranným a nezávislým rozhodcem sporu. Kontinentální právo je liberálnější v tom smyslu, že soudce může vzít za svá shodná tvrzení účastníků, ale v pochybnostech může provést i jiné než účastníky navržené důkazy. Český civilní proces je dále ovládán principem jednoty s prvky koncentrace. Jednotu chápeme v tom, že od zahájení až do vydání rozhodnutí tvoří řízení jeden celek. Na základě principu koncentrace se řízení rozloží do určitých stádií, přičemž účastníci řízení jsou povinni provést procesní úkony příslušné do daného stádia. Pokud by žalobce nenavrl všechny důkazy na počátku řízení, nebude k nim soud posléze přihlížet. Civilní proces je postaven na principu rovnosti², který je účastníkům řízení zaručen na ústavní úrovni (čl. 96 Ústavy, čl. 37 Listiny). Strany sporu nesmí být procesně jakkoliv zvýhodněny. O sporech rozhodují nezávislí a nestranní soudci. Pokud by účastník měl v tomto ohledu důvodné pochybnosti o osobě soudce, je oprávněn vznést námitku podjatosti soudce. Cílem civilního procesu je vydání meritorního rozhodnutí, které by mělo být správné a spravedlivé.³

¹ Ohledně formy rozhodnutí týkající se odmítnutí a zamítnutí žaloby blíže viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 2073/2007 ze dne 7. 8. 2007.

² Z nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 25. 5. 1994, sp. zn. II ÚS 74/93 Sb. n. a u., č. 26/sv 1 vyplývá, že zásada rovnosti zahrnuje právo všech účastníků jednat ve své mateřštině, možnost nahlížet do soudního spisu a činit si z něho výpisy a opisy, vyjádřit se ke všem návrhům i důkazům, přednášet nebo doplňovat své návrhy na závěr, vystupovat osobně nebo prostřednictvím zástupce aj.

³ Winterová, A. et al. Civilní právo procesní. Praha: Linde Praha, a. s., 2011, s. 59 - 82.

1 Historie

1.1 Římský civilní proces

1.1.1 Legis actiones

V původní primitivní římské společnosti bylo právo vykonáváno prostřednictvím svépomoci. S vývojem společnosti, jakož i obchodu, se zvýšila potřeba úpravy společenských vztahů objektivním právem. Nejstarší formou soudního řízení v antickém Římě bylo řízení legisakční. Uvedené řízení bylo ovládáno silným formalismem. Žaloba byla doslovnou citací zákona, tzv. „lege agere“, tj. žalobce byl povinen žalovat slovy zákona.⁴ Rozeznávalo se pět základních forem procesu. Pro mimosoudní vyřešení sporu to byla legis actio per pignoris capionem a další čtyři formy se vztahovaly k nalézání práva soudem, kterými byly lege agere sacramento, per iudicis postulationem, per conditionem a per manus iniunctionem. Legis actio sacramento byla žalobou, kterou se žalobce domáhal svého vlastnického práva. Věc, na kterou si žalobce činil vlastnické právo, musela být u soudu přítomna. Vedl-li se spor o věc nemovitou, docházely strany spolu se soudním magistrátem na pozemek. Následně soud dospěl k tomu, že nemusí docházet na místo sporovaného pozemku, ale postačí, jestliže je hlína z pozemku donesena na soud. K legis actio per iudicis postulationem nejsou dochovány žádné věrohodné důkazy, avšak má se podle odborné veřejnosti za to, že se jí užívalo v případech, na které by se vztahovaly legis actiones sacramenti in personam nebo per conditionem. Legis actio per conditionem byla prohlášením žalobce žalovanému, aby se dostavil třicátého dne před soudního magistrata. Legis actio per manus iniunctionem se týkala možnosti provést personální exekuci na základě rozsudku o zaplacení peněžité sumy. Dlužník se mohl proti této legis bránit prostřednictvím vindexa, který převzal dluh. Legis actio per pignoris capionem bychom v současné době podřadili do zadržovacího práva. Věřitel v tomto případě zadržel dlužníkovi věci k uspokojení své pohledávky. Používala se především ve věcech vojenských. Kupříkladu voják byl oprávněn zadržet věci tomu, kdo byl povinen vyplácet mu žold.⁵

⁴ Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. Římské právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 199, s. 116 - 117.

⁵ Heyrovský, L. Římský civilní proces. Svazek 8. Bratislava: Knihovna právnické fakulty university Komenského v Bratislavě, 1925, s. 113 - 134.

1.1.2 Formulový proces

V důsledku soudní praxe cizineckého praetora se následně vyvinul proces formulový. Formulí se rozumělo prohlášení praetorovo, ve kterém jmenoval soudce, tvrdil žalobní nárok (tzv. intentio) a přikázal k odsouzení či osvobození žalovaného. Jestliže se prokázalo tvrzení žalobního nároku, měl být žalovaný odsouzen podle formule. Podle znění intence se rozlišovaly actiones in ius conceptae, které byly sepsány dle platného práva a actiones in factum conceptae, které byly praetorem formulovány dle faktického stavu tak, jak jej vylíčily strany sporu. Dále se rozeznávaly actiones directae neboli žaloby přímé a actiones utiles neboli žaloby pomocné. Příkladem formulového textu je následující: „Titius budiž soudcem! Vyjde-li najevo, že věc, o kterou se jedná, je v kviritském vlastnictví Aula Ageria a nebude-li podle tvého rozhodnutí ta věc Aulovi Ageriovi vrácena, odsud', soudče, Numeria Negidia ve prospěch Aula Ageria k takové peněžitě sumě, jakou bude mít hodnotu ta věc! Nevyjde-li (vlastnictví Aula Ageria) najevo, osvobod' (žalovaného)! //Aulus Agerius je v římských schématech formulí jméno žalobce, Numerius Negidius jméno žalovaného.“⁶ Po vynesení formule praetorem byly vyloučeny jakékoli změny. Vycházelo se ze zásady „ne bis de eadem re“, tj. právo, jež bylo základem žaloby, vzalo jednou provždy za své. Pro vynesení rozsudku byl rozhodný stav v okamžiku litiskontestace.⁷

1.2 Vývoj procesního práva v českých zemích

1.2.1 Období rozvinutého feudalismu

V českých zemích došlo k prvnímu civilnímu procesu až mnohem později. Je datován ve 12. století a týkal se pokusu atentátu na knížete Soběslava. Ve 13. století musel ten, kdo učinil útok, podat žádost o půhon, který však nebyl samotnou žalobou. Poháněn byl nejen žalovaný, ale rovněž svědci.⁸ Žalobce podával půhon u starosty, který jej zapsal do svých register. Komorník učinil zprávu o pohnání žalovaného do půhonných desek a žalobních knih, z nichž se následně na soudu četla žaloba. Text půhonu zněl například takto: „Já Vladislav s Osové poháním Zdeňka z Kraslic z desíti tisíc hřiven groší z dědin i z zástav i odtud kdež co má, ježto sluší k Olomúckému právu, a tu jemu vinu dávám, že drží spravedlivý statek můj k němu práva nemaje ves Rakovce. Zná-li

⁶ Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. Římské právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 119.

⁷ Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. Římské právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 117 - 125.

⁸ Klabouch, J. Staré české soudnictví (jak se dříve soudovalo). Praha: Orbis, 1967, s. 9 - 16.

se, zná se v pravdě, pakli při, chci dckami prokázati a na panském nálezu dosti míti; škody odpovídám, poručníky činím N z Z a N z N na zisk i na ztrátu. (Drn. 24).⁹ Jak vyplývá z výše uvedeného, tak již v půhonu byly vylíčeny všechny podstatné skutečnosti tvrzené žalobcem. Skutečnosti uvedené v půhonu mohly být měněny do prvního čtení řečníka na soudu, po tomto přečtení nebylo možno s žalobou činit jakékoliv další dispozice. Zvláštním institutem byla tzv. zmatečná žaloba neboli pónhon potvorný, kterou byla žaloba zlomyslná, tedy neodůvodněná. Za vznesení zmatečné žaloby byly ukládány tresty.¹⁰

1.2.2 Období feudálního absolutismu

Písemný proces byl v českých zemích zaveden Obnoveným zřízením zemským z roku 1627. Žalobce byl oproti dřívějšímu procesu povinen zasílat žalovanému řezané cedule, na kterých se žalovaný dozvěděl o předmětu budoucího sporu.¹¹ Žalovaný se k tomuto návrhu žalobce musel vyjádřit. V této fázi mohlo dojít ke smírnému vyřešení sporu zejména uznáním žalobcova nároku žalovaným. Jestliže nedošlo k vyřešení sporu smírnou cestou, pak sepsal původ žalobu. Žaloby měly být dle Obnoveného zřízení zemského co nejjednodušší. Obligatorními náležitostmi žaloby byly určení soudu, identifikace sporných stran, žalobní důvod a žalobní petit. Žalobním petitem se rozuměla žádost žalobce, aby mu bylo soudem právo přisouzeno. Na rozdíl od dřívějších dob již žalobce nemusel podávat žalobu osobně, ale mohl se nechat zastoupit advokátem na základě udělené plné moci, která musela být přílohou žaloby. Žaloba se podávala ve dvojím vyhotovení, přičemž jedno bylo určeno soudu a druhé žalovanému. Žalovaný se musel k žalobě ve stanovené lhůtě vyjádřit. Nevyjádřil-li se žalovaný k podané žalobě, rozhodoval soud na základě stanného práva. Jestliže měl žalovaný za to, že žaloba má formální nedostatky, mohl navrhnout žádost o restituci žaloby, na jejímž základě se žalobce stával žalovaným právě pro tyto formální nedostatky žaloby.¹²

U městských soudů, které se zabývaly záležitostmi obyvatel města, bylo také povinností žalobce požádat soudního úředníka o doručení půhonu žalovanému. Samotný přednes žaloby na soudě byl převážně svěřen

⁹ Klabouch, J. Staré české soudnictví (jak se dříve soudovalo). Praha: Orbis, 1967, s. 159.

¹⁰ Fiala, J. Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu. Praha: Universita Karlova, 1974, s. 32.

¹¹ Ohledně řezaných tabulí více viz České obnovené zřízení zemské čl. B I. - B LX.

¹² Klabouch, J. Staré české soudnictví (jak se dříve soudovalo). Praha: Orbis, 1967, s. 184 - 205.

profesionálním řečníkům, tzv. prokurátorům. Žaloba u městských soudů měla obdobné rysy jako u soudu zemského.¹³

1.2.3 Období osvícenského absolutismu

V období osvícenského absolutismu bylo zásadním průlomem vydání obecného soudního řádu z roku 1781, který byl následně novelizován v podobě Západohaličského soudního řádu z roku 1796 a v českých zemích platil dalších sto let, až do roku 1898. Na základě tohoto právního předpisu došlo k oddělení soudnictví od státní správy, hierarchickému uspořádání soudní soustavy a profesionalizaci výkonu soudnictví.¹⁴ V soudním procesu byla uplatňována zásada ústnosti a písemnosti. Žaloba tudíž mohla být podána jak ústně, tak písemně. Obligatorním znakem žaloby musely být tvrzené skutečnosti, právní důvod, všechny známé důkazy a žalobní návrh. Důkazy v listinné podobě musely být podány soudu společně s žalobou. Součástí žaloby bylo označení důkazů, které by měly být předloženy třetími osobami. Nově bylo založeno tzv. právo chudých, které měly nemajetné strany sporu. Pro ty, kdo nepoživali práva chudých nebo neměli bydliště v zemi, v níž se spor vedl, platilo, že museli složit žalobní jistotu. Neshledal-li soud, že žaloba nesplňovala podstatné náležitosti žaloby, vydal soud první dekret. V písemném procesu soud tímto dekretem žalovanému nařídil, aby na dekret písemně odpověděl. Zatímco v ústním procesu stanovil soud termín, tzn. rok k jednání. Pravomoc a příslušnost zkoumal soud ex offo. Ostatní procesní podmínky musely být uplatněny žalovaným. Soudní proces byl rozdělen do dvou stádií, a to do stádia projednacího (neboli přednesového) a důkazního. Projednací stádium začínalo procesním úkonem žalobce, kterým bylo podání žaloby. S procesním návrhem nemohl žalobce činit jakékoliv další dispozice. Výjimkou byl proces bagatelní, ve kterém bylo dovoleno provádět změnu žaloby během řízení v případech, kdy tím nedošlo k podstatnému prodloužení procesního jednání.¹⁵

Rozdílným bylo pojetí žaloby v uherském soudním řádu z roku 1877. Žalobce žalobou pozval žalovaného před soud, přičemž mohl s žalobou činit jakékoliv další dispozice či ji nahradit při jednání jinou novou žalobou. V žalobě nemusely být uvedeny skutečnosti, na jejichž základě byla žaloba podána,

¹³ Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. České právní dějiny. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 183 - 184.

¹⁴ Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. České právní dějiny. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 205 - 206.

¹⁵ Fiala, J. Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu. Praha: Universita Karlova, 1974, s. 34 - 40.

ale postačilo uvedení žalobcova práva. Meritorní řízení ve věci bylo zahájeno až ústním přednesem žaloby žalobcem.¹⁶

1.2.4 Československá republika

Vzhledem k recepci procesního práva rakouského, jakož i uherského do právního řádu Československé republiky, zůstala podoba žalob za první republiky nezměněna.¹⁷ Tímto byl recipován právní dualismus na území Československé republiky. V roce 1937 byla vypracována osnova jednotného civilního řádu, která se však vzhledem k okolnostem roku 1938 a následujících, nestala zákonem.¹⁸

1.2.5 Období po druhé světové válce

Právní stát po druhé světové válce byl obnoven dekretem prezidenta republiky č. 11/1944 Úř. věstníku čs., o obnovení právního pořádku. Tímto dekretem byla zajištěna právní kontinuita s právním pořádkem z období první republiky a všechny právní předpisy vydané po mnichovském diktátu byly zrušeny.¹⁹

1.2.6 Rok 1948 - 1989

V důsledku únorového převratu roku 1948 byl vydán zákon o zlidovění soudnictví č. 319/1948 Sb. a následně vypracovaný zákon v rámci právnické dvouletky, zákon č. 142/1950 Sb., občanský soudní řád. Občanský soudní řád byl silně ovlivněn sovětským občanským právem procesním. Řízení o žalobách bylo v tomto zákoně výslovně upraveno v hlavě jedenácté. V § 411 bylo stanoveno, že v řízení o žalobách jsou účastníky řízení žalobce a žalovaný. Řízení bylo započato návrhem. Žalobu bylo možno učinit ústně i písemně. Aktivně legitimován k podání žaloby byl žalobce. Výjimka z principu dispozičního byla uvedena v § 73, dle kterého byla soudu uložena povinnost rozhodnout o tom, zda procesnímu úkonu žalobce, kterým bylo zpětvzetí návrhu po zahájení jednání ve věci samé, přiznává účinnost. Dle § 74 zákona musel soud rovněž schválit

¹⁶ Fiala, J. Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu. Praha: Universita Karlova, 1974, s. 54.

¹⁷ Malý, K. et al. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde, 2005, s. 328.

¹⁸ Fiala, J. Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu. Praha: Universita Karlova, 1974, s. 57.

¹⁹ Schelle, K. – Schelleová, I. Vývoj organizace soudnictví v letech 1945 - 1989. In Vývoj práva v Československu v letech 1945 - 1989. Sborník příspěvků uspořádali prof. dr.h.c. JUDr. Karel Malý, DrSc. a doc. JUDr. Ladislav Soukup, CSc. Praha: Karolinum, 2004, s. 343.

účinnost dispozitivních procesních úkonů účastníků, které se týkaly uznání nároku žalobce nebo soudního smíru.

Po vydání tzv. socialistické ústavy v roce 1960 byl občanský soudní řád z roku 1950 nahrazen novým občanským soudním řádem, zákonem č. 99/1963 Sb. Tento zákon rozšířil právo soudu a prokurátora zasahovat do průběhu řízení. Zákon musel být vykládán v souladu se socialistickým právním vědomím.²⁰ Co se týče žaloby a žalobního práva nedošlo v tomto právním předpisu k zásadním změnám oproti dříve vydanému občanskému soudnímu řádu z roku 1950.

Na základě událostí z roku 1989 a následně z roku 1993 došlo k četným novelizacím občanského soudního řádu až do současné doby.

Současný občanský soudní řád rozlišuje pojmy žaloby a návrhu na zahájení řízení. Právní teorie i praxe vychází z toho, že žalobou se zahajuje řízení sporné. Zatímco řízení nesporné lze zahájit na základě návrhu na zahájení řízení, ale také bez návrhu (ex offio). Procesní úkon navrhovatele, kterým se zahajuje nesporné řízení, se nazývá návrhem na zahájení řízení. Z občanského soudního řádu vyplývá, že ustanovení o žalobě se obdobně použije i pro návrh na zahájení řízení.²¹ Účastníky sporného řízení nazýváme žalobce a žalovaný, resp. strana žalující a žalovaná.²² V nesporném řízení jsou účastníky řízení navrhovatel a ti, kteří jsou označeni za účastníky zákonem. Jestliže lze řízení zahájit i bez návrhu, označuje zákon za účastníky řízení navrhovatele a osoby, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno. Výjimka je stanovena v řízení o neplatnost manželství či o určení, zda tu manželství je či není, neboť účastníky těchto řízení jsou pouze manželé.²³

Ohledně žaloby v současném právním řádu České republiky bude blíže pojednáno níže.

²⁰ Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. České právní dějiny. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 629 - 630.

²¹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 79 - 80.

²² Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 90.

²³ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 94.

2 Pojem žalobního práva a žaloby

2.1 Žalobní právo (Ius ad litem)

2.1.1 Materiální teorie

V devatenáctém století se vyvinula starší materiální teorie předmětu sporu, jejímž hlavním představitelem byl Savigny. V jeho pojetí je předmět sporu ztotožňován se subjektivním hmotným právem, tzv. materiálním žalobním právem. Základem této teorie je právo žalobce obrátit se, v případě ohrožení nebo porušení subjektivního práva, se svým nárokem na soud, který je následně povinen vyslovit závazné rozhodnutí inter partes. Na základě Savignyho teze se vlastní řízení před soudem skládalo z přípravného řízení, ve kterém bylo rozhodnuto o existenci či neexistenci žalobního nároku. Jen v prvním případě se následně uskutečnila další fáze řízení o předmětu sporu. Oponentem této teorie byl Bauman, který argumentoval tím, že předmětem sporu nemá být materiální nárok, nýbrž procesní nárok strany žalující, kterým se domáhá svého práva.

Uvedená teorie byla následně modifikována novější materiální teorií sporu. Nikisch ve svém pojetí vyzdvihl potřebu praktického používání zásady dispoziční a projednací. Toto pojetí zpracoval také Henckel. Zastával názor, který lze nalézt i v současném právním řádu, že žalobce je ve svém žalobním právu omezen pouze zákonem. Příkladem bývá uváděna žaloba na plnění, kterou se žalobce může domáhat pouze současného plnění, nároky na plnění budoucí může žalobce uplatit jen v případech stanovených zákonem.²⁴

2.1.2 Procesní teorie

Materiální teorie sporu i novější modifikovaná materiální teorie sporu byly nahrazeny procesní teorií sporu. Procesualisté vymezují v širším pojetí procesní nárok jako právo na právní ochranu. V užším pojetí jím rozumějí právní tvrzení žalobce. Tato teorie striktně rozlišuje nárok materiální a procesní. V případě podání žaloby na plnění zaniká materiální nárok žalobce tím, že žalovaný uhradí dlužnou částku v průběhu civilního řízení. Procesní nárok zaniká až procesním úkonem žalobce, kterým je částečné či úplné zpětvzetí žaloby podané žalobcem na základě toho, že žalovaný svůj dluh vůči žalobci zčásti nebo zcela uhradil. V rámci této teorie se vyhranila jednočlenná, dvojčlenná a trojčlenná teorie

²⁴ Macur, J. Předmět sporu. In Spisy právnické fakulty Masarykovo univerzity v Brně. Svazek 256. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 21 - 32.

předmětu sporu. Základem dvojčlenné teorie sporu je, že žalobce i žalovaný jsou povinni uvést všechny skutečnosti, které by mohly mít význam pro vymezení „životního skutkového stavu“ v konkrétním sporu. Zastánci této teorie se shodli, že uvedené se uplatní především u žaloby na plnění. Oproti tomu jednočlenná teorie sporu je založena na názoru, že předmět sporu je vymezen žalobním petitem. Podle tohoto pojetí předmětem sporu není materiální právo, ani skutkový základ procesního nároku. Beys poukazuje na to, že předností této myšlenky je, že je zde dokonale uskutečňována zásada „Ne bis de idem“. Naopak slabou stránkou je nejistota spojená s vymezením předmětu sporu jen prostřednictvím žalobního petitu, která se bude vyskytovat v největší míře u žalob na peněžitá plnění. Trojčlenná koncepce vychází z premisy, že předpokladem řízení jsou procesní podmínky sporu (pravomoc a příslušnost soudu, způsobilost být účastníkem řízení atd.), které jsou podstatnou náležitostí žaloby.²⁵

2.1.3 Smíšená teorie

Z výše uvedených teorií se následně vytvořila tzv. koncepce smíšená (např. v němčině jako „Vermittelnde Theorien“ nebo „Dazwischentretende Theorien“). Zastánci této teorie posuzují předmět sporu z hlediska materiálních i procesních teorií v každém jednotlivém případě.²⁶ Smíšená teorie má být koncipována jako jednodušší a jednoznačnější než předcházející pojetí, avšak vzhledem ke složitosti analýzy jednotlivých případů je nejnáročnější.

Významnou osobností zabývající se žalobním právem, jakož i celou teorií předmětu sporu, je v současné době procesualista Beys. Jeho koncepce je v největší míře slučitelná s jednočlennou teorií předmětu sporu. Dle jeho mínění, zahrnuje jednočlenná teorie nejvíce kladů ze všech. Jeho pojetí je širší v tom smyslu, že nezahrnuje pouze žalobní právo, nýbrž předmětem sporu může být i rozhodnutí o prejudiciálních otázkách a dalších procesních otázkách. Žalobce, který se domáhá svého nároku, je zatížen procesním břemenem v souladu se zásadou koncentrace. Rozšířené pojetí předmětu sporu vychází z myšlenky, že předmětem žalobního návrhu může být nejen rozhodnutí prejudiciální otázky, ale také rozhodnutí o samotném materiálním právu žalovaného. Vychází se z tzv. procesní prekluze, která ve svém důsledku staví zásadu hospodárnosti

²⁵ Macur, J. Předmět sporu. In Spisy právnické fakulty Masarykovo univerzity v Brně. Svazek 256. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 33 - 46.

²⁶ Macur, J. Předmět sporu. In Spisy právnické fakulty Masarykovo univerzity v Brně. Svazek 256. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 46 - 49.

nad principy dispoziční a projednací. Závěrem nutno konstatovat, že opuštěním od pojetí zásad civilního procesu jako celku spolu s krajním politickým přesvědčením vznikaly v dějinách světa nejzávažnější politické procesy, které se rovnaly justičním vraždám.²⁷

2.1.4 Žalobní právo v českém právním řádu

Právo domáhat se soudní ochrany je v českém právním řádu zaručeno Ústavou České republiky.²⁸ Rovněž v Listině základních práv a svobod²⁹ je stanoveno v čl. 36 odst. 1 právo domáhat se stanoveným postupem práva u nezávislého a nestranného soudu. Právo na spravedlivý proces obsažené v Listině základních práv a svobod koresponduje s čl. 6 Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách. Právo na spravedlivý proces je jedním ze základních principů právního státu.³⁰ Civilní proces je založen na právu každého domáhat se u soudu ochrany práva, které bylo ohroženo nebo porušeno.³¹ Žalobním právem je „právo žalobce uplatnit u soudu skutečnosti, kterým hmotné právo přisuzuje konkrétní právní význam, jenž je ku prospěchu žalobce, a na základě těchto, ať již v realitě existujících nebo neexistujících skutečností požadovat verdikt, který odpovídá jejich subsumpci (podřazení) pod příslušný hmotněprávní předpis.“³² Z této definice vyplývá, že české žalobní právo je institutem sui genesis, avšak pokud bychom jej chtěli podřadit pod některou z výše uvedených teorií, má nejbližší k teorii procesní. Pokud by soud ochranu práva žalobci neposkytl, jednalo by se o denegatio iustitiae (odmítnutí spravedlnosti).

2.2 Žaloba (Ius litis)

Veřejné žalobní právo se uplatňuje prostřednictvím žaloby. Žaloba je mostem mezi právem hmotným a procesním. Žaloba je prvním procesním úkonem v dané věci, kterým se žalobce obrací na soud, aby mu poskytl právní ochranu proti konkrétně určenému žalovanému. K podání žaloby je oprávněn

²⁷ Macur, J. Předmět sporu. In Spisy právnické fakulty Masarykovo univerzity v Brně. Svazek 256. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 49 - 63.

²⁸ Čl. 90 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

²⁹ Zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod.

³⁰ Blíže viz nálezy Ústavního soudu ČR III. ÚS 104/96 Sb. n. u. a III ÚS 74/94, ve kterých Ústavní soud judikoval, že vzhledem k porušení povinnosti soudu poučit žalobce ve věci správného označení účastníků (i tehdy, je-li žalován někdo, kdo nemá způsobilost být účastníkem řízení), bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces.

³¹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 3.

³² Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 14.

zásadně každý s výjimkou soudu.³³ Na základě tohoto procesního úkonu je řízení zahájeno dnem, ke kterému žaloba došla na soud. Řízení je zahájeno i v případě, že by žaloba obsahovala vady.³⁴ I přesto, že by byl návrh nesprávně označen, posuzuje jej soud podle jeho obsahu.³⁵ Se zahájením řízení zákon spojuje procesněprávní účinky (překážka litispendence,³⁶ perpetuatio fori³⁷ a povinnost pravomocného a příslušného soudu vydat meritorní rozhodnutí) i hmotněprávní účinky (stavení promlčecí doby, uplatněním práva u soudu v prekluzivní lhůtě nemůže dojít k prekluzi práva aj.). Podání na soud se činí ústně do protokolu nebo písemně v listinné či elektronické podobě. Žalobu lze doručovat na soud prostřednictvím veřejné datové sítě, telegraficky, telefaxem³⁸ nebo poskytovatelem poštovních služeb. Ohledně podání v elektronické formě zákon stanovuje povinnost doplnit ho do tří dnů písemným podáním shodného znění nebo předložením jeho originálu. Toto ustanovení zákona se jeví nešťastným, neboť samotné elektronické podání je originální i písemné. V případech, kdy žalobce podání opatří zaručeným elektronickým podpisem založeným na kvalifikovaném certifikátu vydaném akreditovaným poskytovatelem certifikačních služeb, nemusí své podání doplňovat jeho originálem.³⁹ Je-li účastník právně zastoupen advokátem, pak může být jeho podpis nahrazen otiskem podpisového razítka. Tato ustanovení nabývá svého uplatnění jen za předpokladu, že vzor podpisového razítka advokáta je uložen u soudu, vůči němuž se podání činí.⁴⁰ Soud je povinen doručit žalobu ostatním účastníkům řízení do vlastních rukou. Žalobce sám může zpravit žalovaného o obsahu podané žaloby.⁴¹

Žalobce v žalobě tvrdí své hmotné subjektivní právo. Rozhodnutí ve věci samé, zda právo svědčí žalobci nebo žalovanému, náleží soudu. Dle odborné veřejnosti musí každá žaloba obsahovat tři obligatorní složky. Jsou jimi účastníci řízení, žalobní nárok a žalobní důvod. Co se týče účastníků řízení je povinností

³³ Schelleová, I. et al. *Civilní proces*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 323 - 324.

³⁴ Viz náleží Ústavního soudu ČR ze dne 24. 6. 2003, sp. zn. II ÚS 182/01, ve kterém Ústavní soud stanovil, že dnem doručení žaloby vznikají hmotněprávní účinky žaloby i v případě vadného podání. Vady žaloby je žalobce povinen odstranit nejpozději do doby stanovené výzvou soudu. Pokud by k nápravě žalobních vad nedošlo, má se za to, že k hmotněprávnímu následku, který byl spojen s podáním žaloby, nikdy nedošlo.

³⁵ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 42 odst. 2).

³⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 83 odst. 1).

³⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 11 odst. 1).

³⁸ Podání učiněné telegraficky nebo telefaxem je nutno doplnit písemným podáním shodného znění nejpozději do tří dnů nebo jej doplnit předložením jeho originálu dle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 42 odst. 3).

³⁹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 42 odst. 5).

⁴⁰ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 42 odst. 3).

⁴¹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 79 odst. 3).

žalobce označit sebe samého, popř. svého právního zástupce, jakož i žalovaného. Pokud by byl žalovaný neznámého pobytu nebo se mu nedařilo doručovat do ciziny, ustanoví mu soud opatrovníka. V zájmu procesní ochrany může docházet ke změně účastníků řízení jen v zákonem stanovených případech. Těmito případy jsou záměna a přistoupení účastníků,⁴² jakož i procesní nástupnictví.⁴³ Má se za to, že žalobce musí být schopen vždy dokázat svoji věcnou legitimaci. Žalobce, který není věcně legitimován k podání žaloby, by za splnění zákonných předpokladů (návrhu žalobce, souhlasu nového žalobce, ostatních účastníků i soudu) mohl být zaměněn za jiného účastníka řízení. V rámci procesního nástupnictví rozlišujeme univerzální a singulární sukcesí. Univerzální sukcese je nejčastěji spojena se ztrátou způsobilosti být účastníkem řízení, přičemž soud rozhodne s ohledem ke všem skutečnostem případu o tom, zda řízení zastaví nebo v řízení bude dále pokračovat s novým účastníkem (procesním nástupcem). Změna účastníků je zásadním zásahem do průběhu řízení. Tímto zásahem může vzniknout potřeba změny dalších složek žaloby.⁴⁴ Petit žaloby obsahuje žalobní nárok. Tvrzené subjektivní právo žalobce je žalobním důvodem.⁴⁵

⁴² Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 92.

⁴³ K procesnímu nástupnictví dochází ve formě univerzální sukcese (§ 107 o. s. ř.) nebo singulární sukcese (§ 107a o. s. ř.).

⁴⁴ Winterová, A. et al. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde Praha, a. s., 2011, s. 145 - 147.

⁴⁵ Winterová, A. et al. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde Praha, a. s., 2011, s. 196 - 199.

3 Náležitosti žaloby

Po přijetí žaloby na podatelnu soudu je žaloba následně přidělena zákonnému soudci dle rozvrhu práce. Má se za to, že soudce nejdříve zkoumá, zda jsou splněny podmínky řízení v konkrétní věci. První podmínkou je pravomoc a příslušnost soudu. V řízení nelze dále pokračovat v případě, že soud není pravomocný či příslušný. Jestliže by ve věci rozhodoval nepravomocný nebo nepřislušný soud, jedná se o procesní vadu řízení, která by mohla být důvodem pro podání mimořádného opravného prostředku. Dále soudce zjišťuje, zda byl žalobcem uhrazen soudní poplatek, jakož i splněny všechny další podmínky řízení. Konečně pak zkoumá, zda jsou splněny zákonné náležitosti žaloby, a to náležitosti obecné a zvláštní.⁴⁶

Žaloba musí splňovat obecné náležitosti jako kterékoliv jiné podání. Má se za to, že každé podání musí obsahovat:

- označení soudu, kterému je určeno,⁴⁷
- označení toho, kdo jej činí,
- označení věci, které se týká,
- určení toho, co žalobce sleduje,
- datum a podpis.⁴⁸

Pro žalobu jsou předepsány i náležitosti zvláštní, kterými jsou:

- označení účastníků (žalobce a žalovaného),
- rozhodné skutečnosti,
- označení důkazů,
- žalobní petit.⁴⁹

Dle judikatury soudů je pouze na uvážení žalobce, v jakém pořadí a jakým způsobem žalobu uspořádá. Je však nezbytné, aby tyto náležitosti byly v žalobě uvedeny, popřípadě aby je mohl soud z uvedených skutečností v žalobě obsažených dovodit.⁵⁰ V souladu se zásadou hospodárnosti má být řízení připraveno takovým způsobem, aby soud mohl rozhodnout již při prvním jednání. Obsahuje-li žaloba vady nebo není úplná, vyzve soud žalobce, aby ji opravil

⁴⁶ Jirsa, J., Vávra, L., Janek, K., Meduna, P. Klíč k soudní síni příručka pro začínající soudce a advokáty. 1. vydání. Praha: LexisNexis CZ, s. r. o., 2007, s. 273.

⁴⁷ Žaloba by měla být žalobcem podána u obecného soudu žalovaného dle příslušných ustanovení zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

⁴⁸ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 42 odst. 4).

⁴⁹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 79 odst. 1).

⁵⁰ SJ 210/2002. In Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 167.

nebo doplnil.⁵¹ Vyzve-li soud žalobce, aby doplnil skutková tvrzení tím, že uvede skutková tvrzení, o která opírá svůj požadavek, je tato výzva postižena vadou. Na základě výzvy, ve které soud řádně nepoučí účastníka řízení o tom, v čem spočívá vadnost žalobních tvrzení, nelze podání odmítnout podle § 43 odst. 1 občanského soudního řádu.⁵² Avšak i poučovací povinnost má své meze. Soud by nikdy neměl poučovat účastníky o jejich hmotných právech, neboť by tím porušil zásadu nestrannosti soudu. Soud je povinen poučit účastníky řízení především o jejich procesních právech.⁵³ Proti výzvě soudu se nelze odvolat. Soud v usnesení určí lhůtu k doplnění nebo opravě podání. Jedná se o lhůtu soudcovskou, která může být na žádost účastníka řízení prodloužena. Soud dále účastníka řízení poučí o tom, jaké následky nastanou, jestliže výzvě nevyhoví.⁵⁴

Ačkoliv jsou stanoveny obligatorní náležitosti žaloby, samotné její sepsání je úkolem nelehkým. Předtím než žalobce učiní právní úkon vůči soudu, je třeba konkrétní podobu i obsah podání analyzovat.⁵⁵ Je ve vlastním zájmu žalobce, aby v žalobě specifikoval všechny nezbytné náležitosti důležité pro rozhodnutí ve věci samé.⁵⁶

3.1 Označení účastníků

Účastníci sporného řízení jsou žalobce a žalovaný. Způsobilost být účastníkem řízení má v zásadě každý, kdo má právní subjektivitu. Fyzická osoba nabývá způsobilosti k právům a povinnostem narozením. Těchto práv požívá i nasciturus. Právní subjektivitu fyzických osob nelze za jejich života nijak omezit. Zaniká až smrtí, popřípadě prohlášením za mrtvého. Na základě specifčnosti právnických osob nabývají právní způsobilosti, resp. způsobilosti být účastníkem řízení, okamžikem svého vzniku. Jejich způsobilost zaniká spolu

⁵¹ Stavínková, J., Hlavsa, P. Civilní proces a organizace soudnictví. Brno: Doplněk, 2003, s. 277 – 278.

⁵² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 12. 2006, sp. zn. 32 Odo 6/2005. In Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 168.

⁵³ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 1. 2000, sp. zn. II. ÚS 100/200. In Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 170.

⁵⁴ Winterová, A. et al. Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 2. aktualizované vydání podle stavu k 1. 8. 2005. Praha: Linde, a. s., 2005, s. 80.

⁵⁵ Ohledně konkrétní podoby žaloby na plnění si dovoluji odkázat na Šínová, R., Bartoníčková, K., Křiváčková, J., Tšponová, I. Praktikum civilního procesu. Praha: Leges, 2009, s. 40 - 44. Na základě skutečností uvedených v modelovém případě se žalobce domáhá svého práva na vydání věci nebo peněžitého plnění z titulu odpovědnosti za škodu na vnesených nebo odložených věcech žalovaného. Písemné vyhotovení žaloby v tomto případě nalezneme na straně 42 - 44 zmíněné publikace.

⁵⁶ Obligatorní náležitosti žaloby musí žaloba obsahovat i za předpokladu, že je podána k jinému orgánu, než-li soudu. Pro srovnání in Schelle, K., Schelleová, I. Alternativní způsoby řešení obchodních sporů. Ostrava: KEY Publishing, s. r. o., 2007, s. 61 - 64.

se zánikem právnické osoby.⁵⁷ Procesní způsobilost má účastník řízení v tom rozsahu, v jakém má způsobilost nabývat vlastními úkony práv a povinností.⁵⁸ Žalobce je povinen specifikovat nejen svoji osobu, ale rovněž osobu žalovaného, popř. i jiné účastníky řízení. Řádné označení se týká i právního zástupce žalovaného.⁵⁹ V praxi jsou účastníci řízení nejčastěji zastoupeni advokátem na základě plné moci, resp. smlouvy příkazní nebo mandátní. Advokát se označuje svým jménem, sídlem a identifikačním číslem, pod kterým je zapsán v seznamu advokátů vedeném Českou advokátní komorou. Účastník řízení musí být označen způsobem, který vylučuje jeho záměnu s jinou osobou a jakékoliv pochybnosti týkající se jeho osoby.⁶⁰ Označení účastníků je důležitým mezníkem pro další postup soudu. Není-li osoba správně či přesně v žalobě označena, jedná se o podstatnou vadu, která je důvodem odmítnutí žaloby.

3.1.1 Fyzická osoba

Fyzická osoba je identifikována svým jménem, příjmením a bydlištěm, popřípadě rodným číslem (např. za předpokladu, že by ve stejném domě bydlel otec se synem se shodným jménem i příjmením, musí být účastník identifikovatelný pomocí rodného čísla nebo jinými dalšími znaky – rodinným stavem, zaměstnáním apod.). Fyzická osoba, která je podnikatelem, musí být označena svým identifikačním číslem.⁶¹ Není k tíži žalobce, že se žalovaný v době po podání žaloby na adrese označené žalobcem již nezdržuje. Identifikační číslo fyzické osoby-podnikatele je obligatorním údajem podání (oproti tomu uvedení rodného čísla fyzické osoby-nepodnikatele je dikcí zákona ponecháno na vůli žalobce). Zastávám názor, že pokud je žalobci známo rodné číslo žalovaného, měl by jej vždy uvádět. Každý má právo volného pobytu a pohybu, přičemž se v souladu s tímto mění bydliště žalovaného. Vzhledem k tomuto faktu se dostává do popředí označení účastníka především prostřednictvím rodného čísla, které je nezměnitelné a jako takové spolu se jménem a bydlištěm základním identifikačním znakem fyzické osoby. Samozřejmě mohou nastat případy, kdy žalobce nezná rodné číslo fyzické osoby, ale i přesto je mu zaručeno jeho žalobní právo.

⁵⁷ Švestka, J. et al. Občanské právo hmotné. 5. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 161 - 193.

⁵⁸ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 20.

⁵⁹ K zastoupení účastníka řízení dochází na základě zákona, plné moci nebo rozhodnutím soudu.

⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 3. 2007, sp. zn. 22 Cdo 122/2007. In Svoboda, K. Přehled judikatury. Žaloba, její náležitosti a vady. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 41.

⁶¹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 79 odst. 1).

Zemřel-li muž, proti kterému byla podána žaloba o určení otcovství, ustanoví mu soud opatrovníka. Dále se řízení vede jen proti opatrovníkovi zemřelého, nikoliv proti zesnulému zastoupeného opatrovníkem.⁶²

3.1.2 Právnícká osoba

Právnícká osoba musí být označena svým názvem (firmou), sídlem a identifikačním číslem. Osoba zapsaná v obchodním rejstříku činí právní úkony pod svou firmou, a proto má být také touto firmou označena. Jedná-li se o společnost s ručením omezeným, nelze mít za to, že je chybně určena tím, že by v žalobě byla označena velkými písmeny namísto malých. Právnícká osoba zapsaná do obchodního rejstříku (resp. rejstříku družstev) je identifikovatelná i tehdy, jestliže označení dodatku firmy koresponduje se zákonem a v žalobě uvedená forma dodatku se neshoduje se zápisem v obchodním rejstříku.⁶³ V případě podání žaloby proti odštěpnému závodu právnícké osoby musí být řádně označena právnícká osoba, která vytvořila jako svoji organizační složku odštěpný závod. Za název a sídlo právnícké osoby lze připojit dodatek, že věc se týká jejího odštěpného závodu nebo tato skutečnost může vyplývat z dalších částí žaloby (rozhodných skutečností aj.). Organizační složka nemá právní subjektivitu, v důsledku čehož také postrádá způsobilost být účastníkem řízení. Pouhé označení organizační složky, popř. odštěpného závodu jako účastníka řízení (žalovaného) je důvodem pro zastavení řízení.⁶⁴ Označí-li žalobce v žalobě dva a více odštěpných závodů téže právnícké osoby, má se za to, že žalovanou je jedna právnícká osoba, k níž odštěpné závody náležejí.⁶⁵

3.1.3 Stát

V případě žalobního podání proti státu nepostačuje jeho pouhé označení Česká republika, ale musí být připojena i informace o tom, proti kterému státnímu orgánu je žaloba uplatňována. Touto organizační složkou může být například

⁶² R 5/79. In David, L. et al. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 360.

⁶³ Pokud by žalobce označil společnost s ručením omezeným dodatkem „spol. s r. o.“, přestože tato právnícká osoba má v obchodním rejstříku zapsanu zkratku „s. r. o.“, není toto označení vadou podání, která by bránila dalšímu pokračování v řízení. – viz PR/1997 s. 327. In Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 171.

⁶⁴ David, L. et al. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 359 - 360.

⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 5. 2003, sp. zn. 21 Cdo 270/2003. In Svoboda, K. Přehled judikatury. Žaloba, její náležitosti a vady. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 74.

Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových v zákonem⁶⁶ stanovených případech nebo příslušné ministerstvo. Podle mínění odborné veřejnosti se při vadě žaloby spočívající v chybějícím označení organizační složky státu uplatní postup soudu ve smyslu § 43 občanského soudního řádu nebo soud přistoupí k vlastnímu šetření a zjištění toho, kdo je oprávněn za stát v daném sporu jednat. Ohledně pouhého označení organizační složky státu se uplatní stejná zásada jako u odštěpného závodu (viz výše).⁶⁷

3.1.4 Obec

Obec je veřejnoprávní korporací, tedy právnickou osobou. Vzhledem k této skutečnosti se i obec označuje svým názvem a adresou sídla svého obecního úřadu. Z nálezu Ústavního soudu vyplývá, že nepřesné označení žalovaného (v tomto případě obecního úřadu namísto obce) je odstranitelnou vadou spočívající v omylu žalobce, a proto je povinností soudu postupovat dle § 43 odst. 1) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu. Jiným postupem soudu by byla porušena zásada rovnosti a s ní související zásada rovnosti zbraní.⁶⁸

3.2 Rozhodné skutečnosti

Nezbytnou součástí žaloby je vylíčení rozhodných skutečností. Tento obligatorní prvek žaloby vychází z procesualistické koncepce. Podle zmíněného pojetí musí žaloba obsahovat skutkový základ procesního nároku spolu s jasnou formulací předmětu procesního nároku.⁶⁹ Dle ustanovení zákona⁷⁰ se po žalobci nevyžaduje, aby uvedl všechny skutečnosti, ale jen ty, které jsou důležité pro rozhodnutí ve věci samé. Tato náležitost je splněna za předpokladu, že žalobce v žalobě vyjádří skutkový děj a jeho následky. Skutek uváděný v žalobě nesmí být zaměnitelný se skutkem jiným.⁷¹ Žalobce by se měl při tvrzení svého nároku vyhnout emocionálně zabarvenému popisu skutkového děje.

⁶⁶ Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových byl zřízen na základě zákona č. 201/2002 Sb. V ustanoveních tohoto zákona je upravena i pravomoc a působnost této organizační složky státu.

⁶⁷ SJ 211/2002. In Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 171.

⁶⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 5. 8. 2004, sp. zn. II. ÚS 73/2003. In Svoboda, K. Přehled judikatury. Žaloba, její náležitosti a vady. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 68.

⁶⁹ Macur, J. Předmět sporu. In Spisy právnické fakulty Masarykovo univerzity v Brně. Svazek 256. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 38 - 39.

⁷⁰ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 79 odst. 1).

⁷¹ David, L. et al. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 361.

Nejlepší volbou žalobce je založit své oprávnění na racionálních, logických a podložených tvrzeních.⁷²

Žalobce má možnost vycházet při určení rozhodných skutečností z aplikace hmotněprávní normy na daný skutkový děj. Oporou tohoto tvrzení je „§ 126 OZ, z něhož vyplývá, že rozhodnými skutečnostmi žaloby na vydání věci jsou žalobcovo vlastnické právo, skutečnost, že žalovaný věc zadržuje, a dále že ji zadržuje neprávem.“⁷³ Dle mínění odborné veřejnosti není právní kvalifikace žalobního nároku ze strany žalobce náležitostí žaloby. V tomto ohledu se vychází především ze zásady *Iura novit curia*. Prof. Winterová však připouští, že pokud žalobce v žalobě právně kvalifikuje svůj právní nárok a i přes náležité poučení soudu se od této kvalifikace neodchýlí, nelze než konstatovat, že právní posouzení je v těchto případech součástí žalobního nároku.⁷⁴ JUDr. Svoboda se s tímto názorem neztotožňuje a uvádí, že „právo autoritativní subsumpce (podřazení) žalobcem tvrzeného skutku pod konkrétní právní normu není právem účastníků soudního řízení, ale přísluší orgánu, který má pravomoc ve věci rozhodnout.“⁷⁵ V tomto ohledu se přiklání spíše k pohledu prof. Winterové, neboť se domnívám, že žalobou se žalobce domáhá svého nároku prostřednictvím soudu, a jestliže svůj nárok právně kvalifikuje a i přes náležité poučení soudu na své právní kvalifikaci trvá, je právní kvalifikace obligatorní náležitostí žaloby a soud je jí vázán. Přestože v některých případech toto setrvání žalobce na právní kvalifikaci znamená neúspěch žalobce.⁷⁶

Novelou občanského soudního řádu č. 7/2009 Sb. byla ve sporném řízení posílena zásada koncentrace.⁷⁷ Žalobce i žalovaný mohou podstatné skutečnosti uvádět jen do skončení přípravného řízení, bylo-li nařízeno nebo z důležitých důvodů může soud na žádost účastníka určit lhůtu k doplnění tvrzení.⁷⁸ Nenařídil-li soud ve věci samé přípravné jednání, mohou účastníci uvádět rozhodné

⁷² Svoboda, K. Přehled judikatury. Žaloba, její náležitosti a vady. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 60.

⁷³ Winterová, A. et al. Civilní právo procesní. Praha: Linde Praha, a. s., 2011, s. 201.

⁷⁴ Winterová, A. Žaloba v občanském právu procesním. Praha: Acta Universitatis Carolinae, 1979, s. 32 - 33.

⁷⁵ Svoboda, K. Přehled judikatury. Žaloba, její náležitosti a vady. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 73.

⁷⁶ Pro srovnání rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 5. 2003, sp. zn. 32 Odo 100/2003.

⁷⁷ Ke kladům i záporům novely č. 7/2009 blíže viz Ingrid Kovářová Kochová. Několik otázek nad koncentrací civilního soudního řízení dle ust. § 118b odst. 1 věta druhá o. s. ř. (jak vykládat ust. § 118b odst. 1 věta druhá o. s. ř. s ohledem na stávající rozhodovací praxi Nejvyššího soudu ČR a Ústavního soudu ČR. In Fenomén judikatury v právu. Sborník z konference Olomoucké debaty mladých právníků 2009. Praha: Leges, 2010, s. 422 - 429.

⁷⁸ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 114c odst. 4).

skutečnosti do skončení prvního jednání, popř. lhůty, která byla účastníkům poskytnuta k doplnění tvrzení.⁷⁹ Tato lhůta je prekluzivní a k později uváděným skutečnostem nebude soud přihlížet. Výjimkou je zpochybnění věrohodnosti důkazních prostředků, které nastaly po přípravném jednání, nebo které nemohl účastník řízení bez své viny včas uvést.⁸⁰

Neunes-li žalobce svoji povinnost tvrzení, může soud žalobu odmítnout. Předpokladem odmítnutí žaloby soudem je její neurčitost, spočívající v tom, že v žalobě popsaný skutek nelze dostatečně odlišit od jiného skutku a žaloba je v tomto ohledu zcela neprojednatelná. Soud musí před samotným odmítnutím žaloby žalobce poučit, v čem spatřuje její neurčitost a vyzvat žalobce k doplnění tvrzení. Nedoplň-li žalobce žalobu ve lhůtě a způsobem dle výzvy soudu, bude žaloba soudem odmítnuta. Nejvyšší soud v rámci své činnosti stanovil, že „zastavení řízení ve smyslu ustanovení § 43 odst. 2 o. s. ř. (od 1. ledna 2001 odmítnutí žaloby) nelze spojovat s vadou žaloby (byť objektivně existující), na kterou soud neupozornil, nebo ve vztahu ke které nepodal konkrétní poučení o způsobu jejího odstranění.“⁸¹ Soud je povinen vyzvat žalobce, aby doplnil vylíčení rozhodných skutečností a poučit jej o způsobu i následcích nesplnění výzvy. Nebyl-li účastník řízení řádně poučen o tom, že dosud nenavrhl důkazy k prokázání svých tvrzení, ačkoliv se tak mělo z objektivního hlediska stát, je řízení vždy postiženo vadou.⁸² Vada spočívající v tom, že účastníci nebyli řádně poučeni v souladu s § 118a občanského soudního řádu o povinnosti tvrzení rozhodujících skutečností nebo navrhování důkazů, je vždy způsobilým dovolacím důvodem za předpokladu, že tato vada mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.⁸³

Dalším rozhodnutím soudu, které spočívá v neunesení povinnosti tvrzení účastníky řízení, je zamítnutí žaloby. V tomto případě soud dospěje k názoru, že nárok žalobce uplatněný žalobou mu nesvědčí.

3.3 Označení důkazů

S náležitostí žaloby spočívající v uvedení rozhodných skutečností je zcela neodmyslitelně spojena povinnost účastníků označit důkazy k prokázání svých tvrzení. Důkazem mohou být všechny prostředky, kterými lze zjistit stav věci.

⁷⁹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 114c odst. 4).

⁸⁰ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 114c odst. 4).

⁸¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 5. 2003, sp. zn. 29 Odo 186/2002.

⁸² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 1. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1359/2004.

⁸³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 12. 2002, sp. zn. 29 Odo 667/2002.

Především se důkazem rozumí výsledky svědků, znalecký posudek, zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob, notářské nebo exekutorské zápisy a jiné listiny.⁸⁴ Má se za to, že předmětem dokazování nejsou skutečnosti obecně známé, právní předpisy uveřejněné nebo oznámené ve Sbírce zákonů České republiky a úředně známé skutečnosti. Žalobce je při podání žaloby zatížen břemenem důkazním. Pokud žalobce neunesení břemeno důkazní, tedy neoznačí všechny důkazy, které jsou potřebné k prokázání jím tvrzených skutečností, bude soud vycházet z provedených důkazů.⁸⁵ Jestliže by soud shledal rozpor mezi žalobním tvrzením a přiloženými důkazy, není tato skutečnost důvodem pro zastavení řízení.⁸⁶

V některých případech může žalobce svoji povinnost tvrzení splnit i tím, že v textu žaloby odkáže na listinný důkaz. Tak tomu bude např. u technických zpráv, které budou podávat informaci o tom, že elektroinstalace a plynovod v bytě nejsou schopny bezpečného provozu. Nejvyšší soud judikoval, že „vyličení rozhodujících skutečností může mít – zprostředkovaně – původ i v odkazu na listinu, kterou žalobce – coby důkaz – připojí k žalobě a na kterou v textu žaloby výslovně odkáže.“⁸⁷ Možnost odkázat v žalobě na listiny má však své limity. Má se za to, že by mohl být odkaz na listinu považován za vylíčení rozhodných skutečností, musí na ni žalobce výslovně odkázat. Úskalí pouhého odkazu na listinný důkaz spočívá také v tom, že soud bude muset vynaložit více úsilí, aby zjistil skutkový stav, čímž se prodlouží doba řízení.⁸⁸ Žalobce musí listiny, které upřesňují skutková tvrzení, přiložit k žalobě.⁸⁹ Bylo by nad rámec možností požadovat po soudu, aby si sám žalobcem uvedené listiny obstaral. Zároveň by to bylo v celkovém rozporu se zásadou projednací. Nehledě na to, že břemeno důkazní i tvrzení je ve sporném řízení přeneseno na účastníky řízení.

Vzhledem k tomu, že žalobce žalobou uplatňuje své subjektivní právo, jsou často tvrzení uvedená v žalobě subjektivně zabarvená v jeho prospěch. Je zcela v logickém rozporu, aby žalobce v žalobě uváděl tvrzení, která by

⁸⁴ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 125.

⁸⁵ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 120 odst. 3).

⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 6. 2008, sp. zn. 28 Cdo 1540/2008. In Svoboda, K. Přehled judikatury. Žaloba, její náležitosti a vady. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 97.

⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 10. 2009, sp. zn. 26 Cdo 4940/2007. In Svoboda, K. Přehled judikatury. Žaloba, její náležitosti a vady. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 98.

⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 7. 2003, sp. zn. 29 Odo 215/2003. In Svoboda, K. Přehled judikatury. Žaloba, její náležitosti a vady. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 100.

⁸⁹ Blíže viz Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 4. 2007, sp. zn. 30 Cdo 2781/2006. In Svoboda, K. Přehled judikatury. Žaloba, její náležitosti a vady. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 102.

nesvědčila v jeho prospěch. Oproti dřívější úpravě zákon žalobci výslovně neukládá, aby vylíčil jen taková skutková tvrzení, která jsou pravdivá. V žalobě uváděná nepravda není vadou žaloby, a proto nebrání soudu v meritorním rozhodnutí. Jestliže však v průběhu řízení vyjde najevo skutečnost, že žalobce vědomě uváděl nepravdu, pak nelze vynést rozsudek ve prospěch žalobce.⁹⁰

Žalobce je povinen tvrdit takové skutečnosti, kterými vylíčí skutkový děj, na jehož základě uplatňuje svůj nárok, a to v rozsahu, který umožňuje jeho jednoznačnou individualizaci. Pokud v žalobě nejsou přesně označeny všechny movité věci, které žalobce požaduje od žalovaného vydat, ale odkáže na trestní rozsudek a připojí trestní spis, z něhož je lze přesně specifikovat, nejedná se o nedostatek žaloby, který by bránil pokračování v řízení.⁹¹ Obdobně tomu bude v případě podání žaloby, kterou se žalobce domáhá náhrady škody s odvoláním na trestní spis, z jehož obsahu lze specifikaci i vyčíslení výše škody dovést. Tato skutečnost není vadou, pro kterou nelze pokračovat v řízení.⁹²

⁹⁰ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 67.

⁹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 5. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1065/2002.

⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 6. 2003, sp. zn. 25 Cdo 973/2002.

4 Žalobní petit

Další zvláštní náležitostí je žalobní petit. Zákon jej definuje slovy „musí z něj být patrné, čeho se navrhovatel domáhá.“⁹³ Vymezením žalobního petitu předkládá žalobce soudu návrh, který by mohl soud v zásadě převzít do výroku rozsudku. Žalobní petit musí být formulován tak, aby v případě vyhovění žalobnímu návrhu, mohl být výrok vykonatelný.⁹⁴ Žalobce není povinen navrhnout výrok týkající se nákladů řízení. O nákladech řízení soud rozhoduje z úřední povinnosti. Ve sporném řízení je náhrada nákladů řízení ovládána zásadou úspěchu ve věci.⁹⁵ Žalobní petit má být žalobcem definován jasně, přesně a srozumitelně. Jestliže by nebyly naplněny tyto požadavky, pak by se takovýto petit převzatý do výroku rozhodnutí nemohl stát vykonatelným.⁹⁶ Je však třeba upozornit na to, že jen soud je oprávněn formulovat výrok rozhodnutí. Soud postupuje v souladu se zákonem, pokud uvádí ve výroku jiná slova než ta, která použil žalobce v žalobním petitu. Obsahem těchto slov však musí být stejná práva a povinnosti, kterých se žalobce žalobou domáhal.⁹⁷

Nárok žalobce vyjádřený žalobním petitem nelze oddělovat od ostatních náležitostí žaloby, ale naopak spolu s ostatními náležitostmi tvoří nerozlučný celek (tj. spolu s vymezenými účastníky a vylíčením rozhodných skutečností společně se žalobcem navrženými důkazy). V praxi české soudy vycházejí ze striktního pojetí ustanovení zákona. V rámci sporného řízení se uplatňuje zásada *ne ultra petita partium*. Soud je vázán nárokem žalobce a musí rozhodnout o všech jeho částech. Ve sporném řízení soud nemůže přiznat žalobci více než jen to, čeho se podanou žalobou domáhá. Jinak je tomu v řízení nesporném (např. v řízení o dědictví, ve věcech péče o nezletilé a osvojení), ve kterém soud může překročit meze žalobního požadavku a přisoudit něco jiného, nebo i víc, než čeho se navrhovatel domáhá. Avšak i ve sporném řízení mohou nastat situace, při kterých se soud může odchýlit od žalobního petitu bez toho, aby žalobce

⁹³ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 79 odst. 1).

⁹⁴ Jirsa, J., Vávra, L., Janek, K., Meduna, P. Klíč k soudní síni příručka pro začínající soudce a advokáty. 1. vydání. Praha: LexisNexis CZ, s. r. o., 2007, s. 286 - 287.

⁹⁵ Winterová, A. et al. Civilní právo procesní. Praha: Linde Praha, a. s., 2011, s. 311 - 315.

⁹⁶ Sb. ÚS sv. 12 č. 93 s. 7. In Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 177.

⁹⁷ NS 21 Cdo 909/2003, SoJ 152/03. In David, L. et al. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 363.

provedl změnu žaloby. V tomto ohledu se uplatňuje tzv. přirozená mez žalobního požadavku.⁹⁸

4.1 Přirozená mez žalobního požadavku

Obecně se má za to, že ve sporném řízení je soud žalobním petitem vázán. Zákon ve vymezených případech soudu výslovně umožňuje, aby se od žalobního petitu odchýlil. Je tomu tak v řízení nesporném, nebo pokud z právního předpisu vyplývá způsob vypořádání vztahu mezi účastníky. V právní praxi se však setkáme s případy, ve kterých soudy striktně nedodrží zásadu ne ultra petita partium.⁹⁹ Na základě této skutečnosti byla definována přirozená mez žalobního požadavku, která představuje maximální míru „vítězství ve sporu, které má žalobce právo dosáhnout. Soud žalobci za žádných okolností nesmí přisoudit více.“¹⁰⁰ Soudní praxe rozhoduje v níže uváděných případech nad rámec žalobního požadavku, avšak i zde by měla být dodržena jeho přirozená mez.

4.1.1 Řízení o vypořádání společného jmění manželů

Do novely občanského soudního řádu č. 171/1993 byl soud vázán materiální zásadou pravdy. Soudci měli za povinnost zjišťovat úplný skutkový stav, o kterém by nemohly vzniknout důvodné pochybnosti. Proto soud z vlastní iniciativy zjišťoval a následně zahrnoval do vypořádání společného jmění manželů všechny hodnoty, které tvořily bezpodílové spoluvlastnictví. Při zjištění dalších položek, které patřily do bezpodílového spoluvlastnictví, zahrnul soud i tyto do vypořádání společného jmění manželů, přestože je účastníci neoznačili v žalobním petitu. Zmíněnou novelou byla oslabena zásada materiální pravdy a břemeno tvrzení i důkazní bylo přeneseno na účastníky sporu. Za výsledek sporu odpovídají ve sporném řízení v největší míře sami účastníci. I přes tento fakt se i v dnešní době setkáme s tím, že soud ve výroku rozsudku rozhoduje o věcech, které nebyly účastníky navrženy k vypořádání (tedy o položkách, které nejsou součástí žalobního petitu). Nebo se naopak rozsudečný výrok netýká všech navrhovaných položek, ale jen těch, o kterých bylo v rámci řízení prokázáno, že spadají do společného jmění manželů bez ohledu na to, že ohledně

⁹⁸ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 87 - 89.

⁹⁹ Tato zásada je v českém právním řádu výslovně uvedena v § 153 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

¹⁰⁰ Svoboda, K. Žalobní petit versus přirozená mez žalobního požadavku. Jurisprudence, 2010, ročník 19, č. 2, s. 15.

zbývající části nebyla žaloba zamítnuta.¹⁰¹ Má se za to, že soud by „měl respektovat vůli rozvedených manželů a vypořádat jen ty položky, jejichž vypořádání strany sporu výslovně (v petitu žaloby nebo vzájemného návrhu) uvedou.“¹⁰²

4.1.2 Řízení zakončené schválením smíru

K překročení meze žalobního požadavku dochází i v některých řízeních, která jsou ukončena smírem mezi účastníky sporu. Smír schválený soudem má účinky pravomocného rozsudku.¹⁰³ „Například žalobce (bývalý zaměstnanec žalovaného) se vůči žalovanému domáhá zaplacení náhrady mzdy za údajně neproplacenou dovolenou. Žalovaný je ochoten ke smírnému vyřešení situace s tím, že žalobci dovolenou skutečně proplatí. Ovšem ke smírnému ukončení sporu je ochoten jen tehdy, když obě strany přímo v textu smíru uvedou, že vůči sobě navzájem již nadále nemají žádná další finanční práva a povinnosti.“¹⁰⁴ Soudy schválí smír i s tímto dodatkem bez ohledu na to, že nedošlo k rozšíření žaloby. Výrok smíru včetně dodatku zcela vybočuje z žalobního petitu, který byl vymezen žalobcem v žalobě.

4.1.3 Řízení závislá na znaleckém posudku

Dalším případem bývá v právní praxi spor, kterým se žalobce po žalovaném domáhá práva průjezdu přes sousední pozemek. Dle rozsudku Nejvyššího soudu ČR¹⁰⁵ má soud na základě znaleckého posudku stanovit věcné břemeno způsobem, aby docházelo co k nejmenšímu zásahu do práv vlastníka pozemku, ale současně tak, aby mohly být uspokojeny potřeby žalobce. Hlavním podkladem soudu pro vynesení rozsudku se tedy stává znalecký posudek. Soud v tomto případě nemůže po žalobci požadovat, aby uvedl žalobní požadavek do souladu se znaleckým posudkem. Změnou žaloby, která by byla v naprostém souladu se závěry znalce, by se totiž žalobce ve svém důsledku vzdal práva na odvolání. Výrok soudu tedy přesahuje meze žalobního petitu.

Podobně je tomu u řízení, ve kterém se žalobce vůči žalovanému domáhá finančního nároku na náhradu škody na základě toho, že žalovaný užíval žalobcovu věc bez právního důvodu. Výše žalobcova bezdůvodného obohacení je

¹⁰¹ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 90 - 91.

¹⁰² Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 90.

¹⁰³ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 99.

¹⁰⁴ Svoboda, K. Žalobní petit versus přirozená mez žalobního požadavku. Jurisprudence, 2010, ročník 19, č. 2, s. 12.

¹⁰⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR z 11. 7. 2007, sp. zn. 22 Cdo 1075/2006.

stanovena až vypracovaným znaleckým posudkem. Proto i v těchto případech se soud necítí být žalobcem vymezeným petitem zcela vázán.¹⁰⁶

4.1.4 Řízení, ve kterých žalovaný zdržuje informace pro rozhodnutí ve věci samé

V praxi stále častěji dochází ke skutečnosti, že žalobce nemůže přesně vymežit svůj žalobní důvod, neboť nemá k dispozici všechny podstatné informace, které jsou nezbytné pro jeho vymezení. Stává se tak nejčastěji za předpokladu, že žalovaný bez zákonného důvodu odepře žalobci přístup k těmto informacím. V důsledku této skutečnosti žalobce není schopen vylíčit rozhodující skutečnosti, ani přesně a určitě zformulovat žalobní petit. Za splnění zmíněných podmínek se má za to, že by měl soud učinit nezbytná opatření, aby bylo možno doplnit náležitosti žaloby. Avšak ohledně uvedeného postupu soudu nepanuje v odborné veřejnosti shoda.¹⁰⁷

4.1.5 Řízení, ve kterém jsou účastníci označeni žalobcem v rozporu se zákonem

Jestliže se označení účastníků řízení v žalobě neshoduje se zákonným vymezením, vychází soud vždy z určení účastníků na základě zákona. Bude tomu např. u excindačního řízení, ve kterém jsou zákonem výslovně vymezeni účastníci řízení. Za předpokladu, že by žalobce označil v excindačním řízení za účastníka řízení i osobu povinného, nebude soud k tomuto vadnému označení účastníka přihlížet.¹⁰⁸

4.2 Druhy žalobního petitu

Je v zájmu žalobce, aby žalobní petit formuloval takovým způsobem, který nebude vzbuzovat jakékoliv pochybnosti o jeho nároku. Žalobní požadavek by měl být žalobcem vyjádřen přesně, určitě a srozumitelně.¹⁰⁹ Žalobní petit má být určitý z hlediska subjektivního i objektivního. Subjektivní určitost se týká označení osob, kterých se petit týká. Má se za to, že postačuje jejich procesní označení, jestliže jsou tyto osoby identifikovány již na jiném místě žalobního

¹⁰⁶ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 92 - 94.

¹⁰⁷ Svoboda, K. Žalobní petit versus přirozená mez žalobního požadavku. Jurisprudence, 2010, ročník 19, č. 2, s. 13.

¹⁰⁸ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 96.

¹⁰⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 1. 9. 1998, sp. zn. I. ÚS 233/97, Sb. nál. a usn., č. 93/sv. 12. In Vrcha, P. Civilní judikatura výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky. Judikáty týkající se občanského soudního řádu a občanského zákoníku. Praha: Linde Praha, a. s., 2003, s. 101.

návrhu. Objektivně určitý je žalobní petit, ve kterém jsou přesně uvedena práva a povinnosti, kterých se žalobce vůči žalovanému domáhá.¹¹⁰ V právní teorii se rozlišují základní druhy petitů podle toho, zda se jím uplatňuje jeden nebo více právních nároků. Podle tohoto základního dělení rozeznáváme jednoduchý neboli prostý a složený petit. To, čeho se žalobce domáhá prostřednictvím složeného žalobního petitu, může žalobce vyjádřit alternativním nebo eventuálním způsobem. Zvláštní druh žalobního petitu představuje alternativa facultas, která je považována za žalobní petit sui generis.¹¹¹

4.2.1 Jednoduchý žalobní petit

Nejvíce se setkáváme s jednoduchým žalobním petitem, kterým žalobce požaduje pouze jeden právní nárok nebo určení jen jednoho právního poměru.¹¹² Jednoduchý žalobní petit může znít např.: Žalovaný je povinen zaplatit žalobci částku ve výši 21 000.00 Kč a zaplatit žalobci náklady řízení do tří dnů od právní moci rozsudku.

4.2.2 Složený žalobní petit

Pokud žalobce po žalovaném požaduje v jednom žalobním petitu dva i více právních nároků, pak mluvíme o složeném žalobním petitu. Kumulace žalobních nároků je přípustná jen za splnění určitých procesních podmínek. První podmínkou je pravomoc soudu. Jen o sporech, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních vztahů, rozhodují soudy v rámci občanského soudního řízení.¹¹³ V případě, že by ohledně prvního nároku uvedeného ve složeném žalobním petitu byla dána pravomoc civilního soudu, musí se pravomoc soudu shodovat i ve věci druhého či dalších právních nároků. Další procesní podmínkou je stejná příslušnost soudu.¹¹⁴ „Příslušností soudu se rozumí určení toho, který druh, stupeň, nebo který konkrétní soud je povolán v určité věci konat řízení a rozhodovat.“¹¹⁵ Ke kumulaci nároků musí být splněna podmínka všech druhů příslušnosti, tedy věcné, místní i funkční. Ve výjimečných případech dochází ke kumulaci právních nároků přímo ze zákona. Většinou je

¹¹⁰ Winterová, A. Žaloba v občanském právu procesním. Praha: Acta Univesitatis Carolinae, 1979, s. 36.

¹¹¹ Winterová, A. et al. Civilní právo procesní. Praha: Linde Praha, a. s., 2011, s. 203 - 204.

¹¹² Winterová, A. Žaloba v občanském právu procesním. Praha: Acta Univesitatis Carolinae, 1979, s. 36.

¹¹³ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 7.

¹¹⁴ Winterová, A. Žaloba v občanském právu procesním. Praha: Acta Univesitatis Carolinae, 1979, s. 37.

¹¹⁵ Plecítý, V., Vrabc, J. Občanské právo procesní. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 33.

tomu u řízení sporných, např. řízení o určení otcovství je ze zákona spojeno s řízením o výchově a výživě nezletilého dítěte.¹¹⁶ Řízení o určení neplatnosti usnesení valné hromady obchodní společnosti nebo členské schůze družstva je spojeno s řízením o náhradu škody, která vznikla z neplatného usnesení.¹¹⁷ Posledním případem, ve kterém se uplatňuje složený žalobní petit, je spojení věcí. Na základě složeného žalobního petitu soud ve výroku rozsudku rozhodne o každém nároku zvlášť. V rámci tohoto druhu petitu se uplatňují dva zvláštní druhy žalobních požadavků, a to eventuální a alternativní.¹¹⁸

4.2.2.1 Eventuální petit

Žalobce eventuálním petitem formuluje nárok primární a sekundární. Žalobce předně uvádí svůj požadavek primární, přičemž až při nenaplnění požadavku primárního, má soud rozhodovat o nároku sekundárním. V praxi mohou vzniknout dva případy. V prvním případě soud vynese meritorní rozsudek ve prospěch žalobce na základě jeho primárního nároku a o sekundárním nároku nebude nadále rozhodovat. Druhá situace nastane za předpokladu, že soud primární petit zamítne a dále se bude zabývat už jen petitem sekundárním.¹¹⁹ Příkladem znění uváděného petitu může být: „Žalovaný je povinen vydat žalobci fotoaparát zn. Olympus vyr. č. 258432 do tří dnů od právní moci rozsudku. Pro případ, že žalovaný nemá fotoaparát, navrhuji in eventum, aby žalovanému bylo uloženo zaplatit mi částku 5000 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku. Žalovaný je povinen nahradit žalobci náklady řízení.“¹²⁰

4.2.2.2 Alternativní petit

Formulace alternativního petitu je výhodou na straně žalovaného. Žalovanému se dostává možnost zvolit si, jakým způsobem bude plnění nároku vůči žalobci realizovat, a to bez předcházejícího splnění jakékoliv podmínky. Žalobce musí použít alternativní petit především v zákonem stanovených případech podle hmotného práva nebo na základě smlouvy mezi žalobcem a žalovaným. Možnost výběru daná žalobcem žalovanému se ve znění alternativního petitu projeví spojkou „nebo“. Nejčastěji se setkáváme

¹¹⁶ Zákon č. 99/1963, občanský soudní řád, § 113.

¹¹⁷ Zákon č. 99/1963, občanský soudní řád, § 113a.

¹¹⁸ Winterová, A. et al. Civilní právo procesní. Praha: Linde Praha, a. s., 2011, s. 204.

¹¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2887/2004. In Svoboda, K. Přehled judikatury. Žaloba, její náležitosti a vady. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 122.

¹²⁰ Holub, M. et al. Vzory smluv a podání. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2002, s. 637.

s alternativním petitem, pokud se žalobce vůči žalovanému domáhá toho, aby mu vydal určitou věc nebo zaplatil určitou částku. Příkladem uvádíme „Žalovaný je povinen vydat žalobci televizor zn. Sony vyr. 387939 nebo podle své volby zaplatit žalobci 5000 Kč do 3 dnů od právní moci rozsudku. Žalovaný je dále povinen nahradit žalobci náklady řízení.“¹²¹ V občanském soudním řádu nenalezneme ustanovení, které by se výslovně týkalo alternativního požadavku. Tato skutečnost však nebrání tomu, aby mohl být alternativní petit převzat do výroku rozsudku.¹²²

4.2.3 Alternativa facultas

Žalobce se alternativním zmocněním zavazuje vůči žalovanému k tomu, že je ochoten přijmout i jiné než primární plnění. Žalobce zmocněním projevuje svou vůli navenek spočívající v tom, že žalovaný se může zprostit své povinnosti i jiným způsobem. Alternativa facultas může znít například takto: „Žalovaný je povinen vydat žalobkyni kufříkový šicí stroj zn. SINGER 508 v černém koženkovém pouzdře do 3 dnů od právní moci rozsudku, přičemž této povinnosti se může zprostit tím, že žalovaný zaplatí 6000 Kč do 3 dnů od právní moci rozsudku. Žalovaný je dále povinen nahradit žalobkyni náklady řízení.“¹²³ Na rozdíl od alternativního petitu tato volba žalovaného nevyplývá z hmotněprávních předpisů, ale je pouze ve sféře žalobce, zda možnost jiného plnění žalovanému poskytne. Alternativa facultas se odlišuje od eventuálního petitu tím, že žalovaný může splnit svou povinnost plněním primárním nebo alternativním. Dle mínění odborné veřejnosti nemá být alternativní zmocnění žalobce přejato do výroku rozsudku, neboť k samotné volbě žalovaného, zda bude plnit primárním nebo alternativním způsobem má dojít již v průběhu řízení. Pokud by žalovaný nesouhlasil s možností alternativního plnění, není dalšího důvodu, aby tato skutečnost byla ve výroku rozsudku uvedena. Jestliže je žalovaný ochoten přijmout jak primární, tak alternativní způsob plnění, pak soud rozhodne způsobem, jakoby se jednalo o petit alternativní.¹²⁴ Ohledně vykonatelnosti výroku soudního rozhodnutí, jímž bylo vyhověno alternativě facultas, se soudní praxe i teorie shoduje v tom,

¹²¹ Holub, M. et al. Vzory smluv a podání. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2002, s. 636.

¹²² R V/1968 s. 42. In Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 179.

¹²³ Holub, M. et al. Vzory smluv a podání. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2002, s. 635.

¹²⁴ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 117 – 118.

že vykonatelným titulem se může stát pouze plnění primární. Na základě uvedeného soud nemůže vyhovět návrhu věřitele na změnu rozsudku, kterým by dlužníkovi byla uložena povinnost k alternativnímu plnění, i přesto, že se primární plnění stalo nemožným. Změna rozsudku je možná jen v případech stanovených zákonem.¹²⁵

4.2.4 Vady žalobního petitu

Dle judikatury soudů je žalobní petit perfektní, pokud nejsou pochyby o jeho určitosti, přesnosti a srozumitelnosti. Tyto podmínky jsou splněny za předpokladu, jestliže petit podává odpovědi na čtyři základní otázky: kdo, co, komu a kdy.¹²⁶ Pokud by soud nemohl z petitu dovodit uvedené náležitosti, měl by usnesením vyzvat účastníka, aby opravil nebo doplnil své podání ve lhůtě jím stanované.¹²⁷ Není vadou žaloby, jestliže se žalobce domáhá práva na základě neznalosti hmotného práva. Soud není povinen žalobce poučit o možném výkladu předpisů hmotného práva a žalobu zamítne.¹²⁸ Odlišný názor zastává JUDr. Svoboda. Domnívá se, že soud má poučovací povinnost i vůči žalobci, jehož požadavek je vadným z důvodu neznalosti práva. Své tvrzení odůvodňuje poukazem na to, že žalobce není povinen tvrdit své právo, ale pouze skutek.¹²⁹ Nesprávný petit náležející v omylu právního názoru žalobce lze opravit pouze pomocí změny žaloby.¹³⁰

Vada petitu se může dále projevit ohledně logického rozporu mezi skutkovým tvrzením a petitem. Tato vada může nastat i za předpokladu, že je petit přesně a úplně vylíčen, avšak je v logickém rozporu s vylíčenými rozhodnými skutečnostmi. Soud opět postupuje tak, že vyzve žalobce k odstranění vad podání. Neodstraní-li žalobce vytýkané vady podání, soud žalobu odmítne. Za vadné podání pro nedostatek srozumitelnosti je taktéž třeba pokládat, došlo-li v žalobním petitu k chybám v počtech nebo psaní. Soud by v tomto případě opět postupoval v souladu s § 43 odst. 1) zákona č. 99/1963 Sb., v platném znění.¹³¹

¹²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 7. 2009, sp. zn. 33 Cdo 1785/2007.

¹²⁶ Winterová, A. Žaloba v občanském právu procesním. Praha: Acta Universitatis Carolinae, 1979, s. 36.

¹²⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 43.

¹²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 5. 2006, sp. zn. 22 Cdo 2925/2005. In Svoboda, K. Přehled judikatury. Žaloba, její náležitosti a vady. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 118.

¹²⁹ Svoboda, K. Přehled judikatury. Žaloba, její náležitosti a vady. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 119.

¹³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2001, sp. zn. 21 Cdo 2369/2000.

¹³¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 1. 2010, sp. zn. 21 Cdo 3302/2008. In Svoboda, K. Přehled judikatury. Žaloba, její náležitosti a vady. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 122.

5 Druhy žalob

Jak již bylo pojednáno výše, žalobou žalobce uplatňuje ochranu svého subjektivního práva vůči žalovanému prostřednictvím soudu. Způsob ochrany práva může mít značně rozdílnou a různorodou povahu. Z materiálněprávního pojetí žalobního práva vyplývá, že žaloby můžeme rozlišovat podle hmotněprávního důvodu žaloby. Zatímco někteří procesualisté odmítají jakékoliv členění žalob a poukazují na to, že „jediným skutečným cílem soudního procesu je výhradně poznání objektivní reality“.¹³²

Náš právní řád uvádí demonstrativní výčet druhů žalob v § 80,¹³³ dle kterého rozeznáváme žaloby osobní (neboli statusové), na plnění a určovací. Oproti tomu teorie procesního práva rozděluje žaloby z více následujících kritérií:

- 1) žalobního petitu,
- 2) žalobního důvodu,
- 3) právních účinků,
- 4) skutečnosti, která je důvodem podání žaloby,
- 5) důkazního břemene na straně žalobce.¹³⁴

5.1 Dělení žalob dle žalobního důvodu

Starší právní teorie nečinila rozdíly mezi druhy žalob. Právní řád znal pouze žaloby kondemnatorní. Důvodem právní ochrany byla skutečnost, že žalovaný nesplnil povinnost vůči žalobci. Žalobou kondemnatorní se rozuměla i žaloba na přítomné pozitivní plnění, přičemž tímto přítomným pozitivním plněním je nesplněný splatný závazek žalovaného. Žaloba kondemnatorní zahrnovala i žalobu právotvornou, jejímž důvodem bylo právo na právní změnu. Vzhledem k tomu, že soud postupoval v souvislosti s žalobou právotvornou z moci úřední, podřadila by se v dnešním pojetí spíše pod návrh na zahájení řízení nesporného. Žalobu na budoucí plnění byl žalobce oprávněn podat v případě, že existovala důvodná obava, že dlužník včas nedostojí svému závazku vůči žalobci. Dále starší právní nauka znala žaloby na opomenutí a trpění, neboli žaloby negatorní (zdržovací). Výčet žalob zakončovala žaloba na určení.¹³⁵

¹³² Viz Rödíg, J. Die theorie des gerechlichen Erkenntnisverfahren. Berlin:1973. In Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 145.

¹³³ Zákon č. 99/1963, občanský soudní řád.

¹³⁴ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 145.

¹³⁵ Procházka, A. Žalobní důvod. Praha: Orbis, 1932, s. 51 - 54.

V současné právní teorii se má za to, že dle žalobního důvodu členíme žaloby na věcně-právní, obligačně-právní a smíšené. Žalobou věcně-právní je uplatňováno právo věcné, např. vlastnické, které působí erga omnes. Oproti tomu žalobou obligační se žalobce domáhá žalobního požadavku, který vznikl na základě závazku inter partes.¹³⁶

5.2 Dělení žalob dle důkazního břemene

V rámci tohoto členění lze žaloby rozdělit na sporné a nesporné. Ohledně žalob nesporných je však nutno zdůraznit, že nejsou žalobami v pravém slova smyslu. Současný právní řád označuje podání, kterým lze zahájit nesporné řízení, návrhem na zahájení řízení. Vzhledem k tomu, že nesporné řízení je založeno na principu vyšetřovacím, navrhovatel nenesé břemeno důkazní a tvrzení. S ohledem na povahu nesporného řízení se vychází z teze, že soud je vázán jen petitum návrhu, nikoli tedy skutečnostmi, které navrhovatel v návrhu uvedl. Na základě uvedeného tíží navrhovatele jen břemeno podání formálně bezvadného návrhu na zahájení řízení. Rozdílně od sporného řízení, ve kterém je podání žaloby pouze intencí žalobce, lze řízení nesporné zahájit i bez návrhu.¹³⁷ V současné právní úpravě jsou řízení nesporná uvedena v části třetí hlavy páté.¹³⁸

5.3 Dělení žalob podle skutečnosti, která je podkladem pro podání žaloby

V rámci této skupiny rozlišujeme skutečnosti hmotněprávní nebo procesní, které mohou být podkladem pro podání žaloby. Do hmotněprávních žalob se řadí např. žaloba o vypořádání podílového spoluvlastnictví nebo společného jmění manželů, o určení doby splnění aj. Primárním účelem žaloby o vypořádání podílového spoluvlastnictví je změna hmotněprávní skutečnosti, sekundárním účelem této žaloby může být povinnost žalovaného k vyplacení vypořadacího podílu. Do procesních žalob jsou zařazovány především žaloby o vyloučení věci z výkonu rozhodnutí, odporovací a poddlužnické.¹³⁹

Žaloba o vyloučení věci z výkonu rozhodnutí (vylučovací neboli excindační) se používá při výkonu rozhodnutí, resp. exekuci, prodejem movité věci. Předně je nutno zdůraznit, že tato žaloba není žalobou na určení práva. Soud přistupuje k žalobcem tvrzenému právu jako k otázce prejudiciální. Žalobce uplatňuje prostřednictvím excindační žaloby své právo (vlastnické nebo držby)

¹³⁶ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 146.

¹³⁷ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 151 - 152.

¹³⁸ Zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 176 – § 200za.

¹³⁹ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 150.

k majetku, který byl zahrnut do soupisu majetku povinného. Žalobcem je osoba odlišná od účastníků exekučního řízení. Žalobou se žalobce vůči oprávněnému domáhá vyloučení věci z výkonu rozhodnutí nebo exekuce. Místně příslušným je soud, u něhož je prováděn výkon rozhodnutí. Břemeno důkazní nese strana žalující. Má povinnost prokázat skutečnost, že má právo k věcem, které byly zahrnuty do výkonu rozhodnutí nebo exekuce povinného. Soud může odložit provedení výkonu rozhodnutí, jestliže lze očekávat, že výkon rozhodnutí bude zastaven.¹⁴⁰ V případě, že žalovaný své právo k věcem prokáže a je ve věci úspěšný, soud výkon rozhodnutí nebo exekuci zcela (byla-li sepsána věc jediná a ta byla vyloučena) nebo zčásti zastaví (ohledně jedné věci, která byla vyloučena z celkového soupisu věcí).¹⁴¹ Excindační žalobu může podat i manžel povinného. Manžel povinného bude touto žalobou uplatňovat své právo k majetku, který spadá do společného jmění manželů nebo který je součástí společného jmění manželů dle § 262a odst. 1)¹⁴² za předpokladu, že vylučuje, aby postižený majetek byl použit k úhradě pohledávky vymáhané věřitelem povinného.¹⁴³ Tato žaloba musí splňovat náležitosti obecné i zvláštní.¹⁴⁴

Žaloba poddlužnická se uplatní při výkonu rozhodnutí či exekuci příkázáním pohledávky nebo srážkami ze mzdy. Poddlužníkem může být např. plátce mzdy, proti kterému má povinný právo na mzdu. Poddlužník je tedy dlužníkem povinného. V rámci výkonu rozhodnutí a exekuce jsou ukládány povinnosti nejen povinnému, ale právě i poddlužníkovi. Poddlužník má povinnost arrestatoria, tj. povinnost provádět ze mzdy povinného srážky a nevyplácet sražené částky povinnému. V případě, že poddlužník nedostojí svým povinnostem, může být zažalován oprávněným. Účast povinného na řízení by byla zaručena prostřednictvím vedlejšího účastenství.¹⁴⁵ Co se týče příkázání pohledávky z účtu u peněžního ústavu, má se za to, že tato povinnost peněžního ústavu se váže ke dni, ke kterému byl peněžní ústav soudem vyrozuměn o nabytí právní moci usnesení o nařízení exekuce. Pohledávkou se v tomto smyslu nerozumí účet, nýbrž jen peněžní prostředky na tomto účtu, které má povinný

¹⁴⁰ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 266. Obdobně v zákoně č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, § 68.

¹⁴¹ Winterová, A. et al. Civilní právo procesní. Praha: Linde Praha, a. s., 2011, s. 485 - 486.

¹⁴² Zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Nebo zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, § 42 odst. 1).

¹⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. 20 Cdo 3463/2006.

¹⁴⁴ Ohledně možné podoby a náležitostí žaloby excindační blíže in Holub, M. et al. Vzory smluv a podání. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2002, s. 690 - 691.

¹⁴⁵ Winterová, A. et al. Civilní právo procesní. Praha: Linde Praha, a. s., 2011, s. 487 - 488.

na účtu v rozhodném období. Poddlužník není povinen přikázat oprávněnému peněžní prostředky, které dojdou na účet povinného až v budoucnu.¹⁴⁶

Žalobou odporovací neboli odporovou uplatní žalobce své právo vůči žalovanému, které se týká popření pravosti, výše, skupiny nebo pořadí pohledávek přihlášených k rozvrhu výtěžku.¹⁴⁷ Aktivní legitimace náleží oprávněnému nebo věřiteli rozvrhového řízení, ale také povinnému. Žalovaným je účastník rozvrhového řízení, o jehož pohledávce žalobce tvrdí, že není pravá (neexistuje), byla přihlášena v nesprávné výši nebo sporuje její pořadí. V prvním případě může být podáním žaloby uplatněno právo věřitele nebo oprávněného tím, že popírá pravost, výši či pořadí pohledávky. Věřitel nebo oprávněný musí prokázat právní zájem k podání žaloby. Povinný může popírat pouze pravost a výši pohledávky z důvodů, které vznikly až po vydání exekučního titulu. Má se za to, že povinnému nelze přiznat právo popírat pořadí pohledávek, protože na této skutečnosti neprokáže svůj právní zájem. Petit odporové žaloby by měl znít tak, že pohledávka konkrétně určeného oprávněného nebo věřitele nebude výtěžkem uspokojena nebo jen v určité výši.¹⁴⁸

5.4 Dělení žalob podle žalobního petitu

Jak již bylo uvedeno výše, občanský soudní řád uvádí příkladem některé druhy žalob. Tento výčet se shoduje s dělením žalob podle žalobního petitu. Výčet těchto žalob nelze pokládat za ucelený, přičemž právní praxe rozeznává i žaloby jiné, které nejsou výslovně uvedeny v ustanovení zákona. Zákonem uváděné žaloby jsou následující.

5.4.1 Žaloba o osobním stavu

Zákon¹⁴⁹ uvádí demonstrativní výčet možných žalob, na základě kterých soud rozhoduje o osobním stavu. Jedná se především o žalobu, kterou se žalobce domáhá, aby bylo rozhodnuto zejména o rozvodu, neplatnosti manželství, určení toho, zda tu manželství je nebo není, o zrušení neplatnosti nebo neexistenci partnerství, o určení otcovství, o osvojení, o způsobilosti k právním úkonům a o prohlášení za mrtvého. Dále lze mezi tento druh žalob zahrnout i všechny žaloby, jejichž prostřednictvím žalobce uplatní své právo ve věcech péče

¹⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 5. 1998, sp. zn. 3 Cdon 1061/96.

¹⁴⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 267a odst. 1).

¹⁴⁸ Fiala, J. Spory vznikající z podnětu výkonu rozhodnutí (exekuční spory). Praha:Acta universitatis Carolinae, 1972, s. 70 - 80

¹⁴⁹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 80 písm. a).

o nezletilé, vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče, ve věcech týkajících se opatrovnictví, o povolení uzavřít manželství a konečně popření otcovství. Pravomocný výrok rozsudku, kterým soud rozhodl o osobním stavu, je závazný pro každého, nikoliv jen pro strany sporu.¹⁵⁰ Účelem podání zmíněných návrhů na zahájení řízení (resp. žalob v širším slova smyslu) je autoritativní rozhodnutí soudu o osobním stavu fyzické osoby. Meritorní rozsudky, kterými soud rozhodl o uvedených návrzích na zahájení řízení, mají převážně povahu konstitutivní s účinky od právní moci do budoucna. Rozhodnutí, kterým bylo soudem rozhodnuto o osobním stavu ve věci samé, není exekučním titulem.¹⁵¹

5.4.2 Žaloba na plnění

Žaloba na plnění je původní a typická žaloba, která se uplatňuje v civilním soudním řízení. Žalobce se jí domáhá dvojího nároku. Žádá, aby soud rozhodl o jeho právu (nároku, který má žalobce vůči žalovanému), jakož i o povinnosti žalovaného tento nárok splnit. V římském právu se tyto nároky žalobce, které mají být přeneseny do výroku rozsudku soudu, nazývaly *pronunciatio* a *condemnatio*. *Pronunciatio* je výrok soudu, který se týká určení žalobcova práva. Zatímco *condemnatio* rozumíme následným výrokem, který ukládá žalovanému povinnost ke splnění toho, co bylo určeno jako *pronunciatio*. Prvým výrokem soud pouze deklaruje právní vztah, který již existoval před vynesemím rozsudku. Oproti tomu *condemnatio* má povahu konstitutivní, neboť se jím zakládá nová právní skutečnost.¹⁵² Tomuto tvrzení odpovídá i současná judikatura, dle které pravomocný rozsudek o žalobě na plnění představuje překážku *rei iudicatae* pro žalobu na určení, neboť existence nebo neexistence určitého právního vztahu nebo práva byla posouzena už na základě žaloby na plnění.¹⁵³

Žalobce se žalobou domáhá, aby žalovaný splnil povinnost, která pro něj vyplývá ze zákona, právního vztahu nebo porušení práva. Plnění představuje povinnost *dare, facere, omittere* nebo *pati*. Žalobce může požadovat jen takové plnění, které vyplývá ze zákonných ustanovení hmotněprávních nebo

¹⁵⁰ David, L. et al. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 369.

¹⁵¹ Winterová, A. et al. Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 2. aktualizované vydání podle stavu k 1. 8. 2005. Praha: Linde, a. s., 2005, s. 151 - 152.

¹⁵² Pužman, J. Právní nároky a jejich uplatňování. Praha: Orbis, 1965, s. 66.

¹⁵³ Sb. ÚS sv. 2 č. 5 s. 205. In Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 182.

procesněprávních.¹⁵⁴ Požadované plnění může mít přímo ze zákona účinky erga omnes nebo pouze inter partes. Žaloba na plnění, která směřuje na zdržení se nekalosoutěžního jednání, má účinky erga omnes. Účinky inter partes jsou typické u žalob na plnění vycházejících z obligačně-právních vztahů.¹⁵⁵ V žalobním návrhu musí žalobce uvést povinnost, která má být žalovanému určena nebo způsob vypořádání určitého právního vztahu. Žalobní petit musí být formulován tak, aby jej v případě žalobcova úspěchu bylo možné vykonat některým způsobem podle části šesté občanského soudního řádu.¹⁵⁶ Žaloba na plnění není přesná a určitá, pokud by žalobce v žalobním požadavku určil výši plnění závislou na úvaze soudu.¹⁵⁷ Žaloby na plnění lze podle charakteru petitu rozlišovat na žaloby s relativně neurčitým žalobním petitem a žaloby s relativně určitým petitem.¹⁵⁸

5.4.2.1 Žaloba na plnění s relativně neurčitým žalobním petitem

Žalobami s relativně neurčitým žalobním petitem se především rozumějí žaloby, kterými se žalobce vůči žalovanému domáhá, aby se zdržel zásahů do jeho zájmů, nebo kterými se žalobce domáhá ochrany vlastnického práva k nemovitosti. V petitu těchto žalob není žalovanému uložena zcela konkrétní povinnost. Zjištění, zda žalovaný povinnost uloženou mu pravomocným rozsudkem splnil, náleží až exekučnímu soudu. Žalobou, kterou se žalobce domáhá ochrany svého vlastnického práva, je např. žaloba na vyklizení pozemku žalobce ze strany žalovaného. Vyklizením nemovitosti se především rozumí povinnost žalovaného, aby umožnil žalobci přístup do nemovitosti a dále aby odstranil věci, které se v nemovitosti nacházejí. Žalobní petit je neurčitý v tom smyslu, že žalobce v žalobním petitu přímo neurčí všechny věci, které se v době podání v nemovitosti nacházejí, ale bude požadovat pouze jejich vyklizení z konkrétně určené nemovitosti.¹⁵⁹ Žaloba na vyklizení pozemku nemůže zahrnovat povinnost týkající se odstranění stavby, která je nemovitostí. V tomto

¹⁵⁴ Winterová, A. et al. Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 2. aktualizované vydání podle stavu k 1. 8. 2005. Praha: Linde, a. s., 2005, s. 152.

¹⁵⁵ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 148 - 149.

¹⁵⁶ David, L. et al. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 369.

¹⁵⁷ B sešit 2/1994 č. 8. In Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 182.

¹⁵⁸ Pro srovnání náležitostí žaloby v rakouském právním řádu blíže viz Dolinar, H., Holzhammer, R. Zivilprozesrecht I. Von der Klage bis Urteil. Zweite Auflage. Linz: Plöchl-Druck GmbH & Co KG, 2000, s. 52 - 53.

¹⁵⁹ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 107 - 109.

případě je nutné, aby se žalobce domáhal přímo odstranění stavby.¹⁶⁰ Vůči vlastníkovi se lze úspěšně domáhat jen povinností zdržet se přesně vymezeného rušení. Žalovanému nelze uložit povinnost konat, avšak jen zdržet se určitého jednání.¹⁶¹ Soudní praxe připouští formulovat petit, který spočívá v uložení zákazu, obecněji než jen uvedením rušivého zásahu, ke kterému již došlo.¹⁶²

5.4.2.2 Žaloba na plnění s relativně určitým žalobním petitem

Žalobami na plnění s relativně určitým žalobním petitem se žalobce domáhá, aby soud žalovanému uložil povinnost aktivně něco konat. Avšak i tato povinnost něco konat není vždy vymezena zcela konkrétně určitě. Neurčitost spočívá především v tom, že žalobce požaduje plnění, které je druhově určené nebo kterého se mu má dostat v budoucnosti.¹⁶³

5.4.2.3 Žaloba na plnění druhově určená

Peníze jsou dle hmotného práva věci druhově určenou neboli zastupitelnou. Avšak požaduje-li žalobce v petitu žaloby splnění sumy vyčíslené v penězích, je tento petit absolutně určitým. Oproti tomu požadavek žalobce, aby žalovaný žalobci vydal věc druhově určitou, je tzv. podmíněně neboli naříkatelně určitým. Soud jej považuje za určitý do té doby, než věc zastupitelná bude žalovaným sporována.¹⁶⁴ Žalobce má možnost vyčíslit peněžité plnění v dohodnuté cizí měně nebo v její hodnotě odpovídající národní měně žalovaného.¹⁶⁵

5.4.2.4 Žaloba na plnění splatné v budoucnu

Soud může uložit i plnění dávek, které se stanou splatnými až v budoucnu.¹⁶⁶ Těmito dávkami se rozumí úroky z prodlení, dávky na výživném, náhrada ztráty na výděлку, škody na zdraví aj. Úroky z prodlení může soud přiznat jejich přesným vyčíslením nebo uvedením jejich výše v procentech společně s dobou, za kterou mají být vyplaceny. Požaduje-li žalobce úroky z prodlení až do zaplacení, stanoví se výše úroku z prodlení v souladu

¹⁶⁰ SR 2/2001 s. 48. In Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 182.

¹⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 2. 2009, sp. zn. 22 Cdo 2792/2007. In Svoboda, K. Přehled judikatury. Žaloba, její náležitosti a vady. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 155.

¹⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 9. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1485/2005.

¹⁶³ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 107 - 109.

¹⁶⁴ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 109 - 110.

¹⁶⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 5. 2008, sp. zn. 33 Odo 454/2006.

¹⁶⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. § 154 odst. 2).

s nařízením vlády č. 142/1994 Sb., v platném znění podle výše repo sazby vyhlášené ve Věstníku České národní banky ve výši platné vždy k prvnímu dni příslušného kalendářního měsíce.¹⁶⁷ Smluvní pokuta není na rozdíl od úroku z prodlení opětující se dávkou, která by mohla být přiznána žalobci soudem do budoucna.¹⁶⁸

Zvláštním druhem žaloby, jejíž plnění bude splatné v budoucnu, je žaloba podmíněná. Tato žaloba nalezne své uplatnění jen v případech výslovně uvedených zákonem. Žalobce se vůči žalovanému domáhá, aby žalovaný splnil určitou povinnost, avšak splnění povinnosti žalovaným je podmíněno povinností samotného žalobce. Jen za zcela výjimečných okolností může žalobce podat žalobu i v jiných než v zákonem vymezených případech. Bude tomu tak např. u plnění na základě náhrady škody na zdraví, kterého se žalobce může domáhat přímo vůči žalovanému jen za předpokladu, že tato škoda není hrazena z prostředků zdravotního pojištění. Poskytnuté plnění může žalobce použít jen k předem přesně stanovenému účelu.¹⁶⁹

5.4.3 Žaloba určovací

Právo žalobce domáhat se soudního výroku, kterým se určí právní vztah či skutečnost, že tu právo je nebo není, se uskutečňuje prostřednictvím žaloby určovací. Podmínkou podání žaloby je naléhavý právní zájem žalobce. Soud v určovacím výroku stanoví pouze pronunciatio. Na rozdíl od výroku na plnění nezahrnuje výrok určovací i condemnatio. Z uvedeného vyplývá, že výrok určovací má pouze deklaratorní charakter. Vhodnou pomůckou žalobce, zda podle hmotného práva může podat návrh na plnění nebo určení, je skutečnost, že v případě možnosti podání žaloby na plnění je žaloba určovací vyloučena. Právo oprávněného, které trvá samo o sobě a není nikterak sporné nebo ohrožené, nepožívá soudní ochrany.¹⁷⁰ Předmětem této žaloby je určení právního vztahu nebo práva. V právní teorii i praxi se mezi právním vztahem a právem nečiní v rámci žaloby určovací rozdíl. Převažuje názor, že žalobce se domáhá prostřednictvím žaloby svého subjektivního práva, jehož základem je vždy právní vztah nebo domněnka právního vztahu.¹⁷¹

¹⁶⁷ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 4. 2006, sp. zn. Cpjn 202/2005.

¹⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 11. 2007, sp. zn. 21 Cdo 3477/2006.

¹⁶⁹ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 113 - 115.

¹⁷⁰ Pužman, J. Právní nároky a jejich uplatňování. Praha: Orbis, 1965, s. 67 - 68.

¹⁷¹ Winterová, A. Žaloba v občanském právu procesním. Praha: Acta Univesitatis Carolinae, 1979, s. 56.

Požadavek naléhavého právního zájmu na straně žalobce má zabránit zatíženosti soudů před žalobami vztahujícími se jen k dílčím otázkám, které lze řešit jako otázky předběžné při podání žaloby na plnění. Břemeno tvrzení ohledně naléhavého právního zájmu nese žalobce.¹⁷² Žalobce při žalobě určovací, rozdílně od žaloby na plnění, má zájem pouze na tom, aby soud právní poměr určil jako platný a existující, neboť předpokládá, že na základě této skutečnosti žalovaný přistoupí k dobrovolnému splnění povinnosti. Určovací výrok soudu má tedy preventivní funkci s účinky *ex tunc*.¹⁷³ Odlišný názor zastává JUDr. Svoboda, podle kterého se žalobce může domáhat jak žaloby na plnění, tak i žaloby určovací, jestliže právní neshoda přesahuje právní rozměr žaloby na plnění. V této souvislosti poukazuje na existenci tzv. přechodných žalob, které obsahují některé prvky žalob na plnění, jakož i žalob na určení.¹⁷⁴

5.4.3.1 Naléhavý právní zájem

Podal-li žalobce žalobu na určení, ačkoliv by mohl podat žalobu na plnění, bude žaloba zamítnuta na základě nedostatku právního zájmu na straně žalobce. Podle převažujícího názoru soudní praxe nemá strana sporu právní zájem na tom, aby soud určil konstitutivní prvek právního vztahu, který je obsahem pravomocného výroku na plnění. Rozsudek na plnění v sobě totiž již zahrnuje určení právního vztahu, na jehož základě má být žalovaným plněno.¹⁷⁵ Soudní praxe připouští, že se jedná o naléhavý právní zájem, stanoví-li rozhodnutí o určovací žalobě základ pro právní vztahy účastníků a s přihlédnutím k dosahu a obsahu sporu lze mít důvodně za to, že žaloba na určení bude účinnější než jiné procesní prostředky.¹⁷⁶

Evropský soudní dvůr rozhodl ve sporu Gubisch/Palumbo, že je dána překážka litispendence v případě, kdy jedna strana podá u soudu jednoho smluvního státu žalobu na určení neplatnosti nebo případně rozvázání smlouvy, zatímco žaloba na plnění je projednávána před soudem jiného smluvního státu.¹⁷⁷ Z uvedeného vyplývá, že předpokladem soudního rozhodnutí o žalobě na plnění je

¹⁷² David, L. et al. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 369.

¹⁷³ Winterová, A. et al. Civilní právo procesní. Praha: Linde Praha, a. s., 2011, s. 208 - 210.

¹⁷⁴ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 154 - 157.

¹⁷⁵ Macur, J. Předmět sporu. In Spisy právnické fakulty Masarykovo univerzity v Brně. Svazek 256. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 137.

¹⁷⁶ David, L. et al. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 370.

¹⁷⁷ <<http://isap.vlada.cz/Dul/JUDIKATY.nsf/ec061949bf7cad6380256dd00033eec8/45c273ea06b185a4c1256439001727b8?OpenDocument>> (cit. 10. 3. 2012)

vyřešení prejudiciální otázky týkající se platnosti či neplatnosti smlouvy. Rozhodnutí o žalobě na plnění je překážkou rei iudicatae vůči žalobě určovací.

Naléhavý právní zájem žalobce je dán za předpokladu, že právní poměr mezi žalobcem a žalovaným je nejistý a žalobcovo právní postavení je ohroženo do té míry, že podle rozumného uvážení má naléhavou právní potřebu, aby došlo k určení soudem. Ohrožením se rozumí vážná obava před újmou. Důvodem právní ochrany je právní zájem na určení sporného předmětu. Procházka se domnívá, že právní zájem je dán neposlušností žalovaného, tzn. nesplněním jeho povinností. Jiný názor zastávají procesualisté Neumann a Klein, kteří poukazují na to, že nesplnění povinností ze strany žalovaného je dostatečným zájmem žalobce na vydání určovacího rozsudku, avšak soud má vždy přihlídnout ke skutkové podstatě této povinnosti.¹⁷⁸

K problematice naléhavého právního zájmu se vyjádřil i Ústavní soud. V právní větě nálezu uvádí, že „o naléhavý právní zájem může jít jen tehdy, jestliže by bez soudem vysloveného určení, že právní vztahy nebo právo existuje, bylo buď ohroženo právo žalobce, nebo by se jeho právní postavení stalo nejistým, což – řečeno jinými slovy – znamená, že buď musí jít u žalobce o právní vztah (právo) již existující (alespoň v době vydání rozhodnutí), nebo o takovou jeho procesní případně hmotněprávní situaci, v níž by objektivně v již existujícím právním vztahu mohl být ohrožen, případně pro nejisté právní postavení by mohl být vystaven konkrétní újmě“.¹⁷⁹ V souladu s uvedeným lze konstatovat, že ohrožení práva žalobce nebo nejistota právního postavení musí dosáhnout určité intenzity. Za nejistotu a nejasnost nelze považovat pouhou subjektivní neznalost práva žalobce.¹⁸⁰

Závěrem lze shrnout, že žalobce prokáže naléhavý právní zájem na určení tehdy, jestliže objektivní stav právní nejistoty je ohrožením žalobcova právního postavení a nelze jej odstranit jiným právním prostředkem ochrany.¹⁸¹

Jinak tomu bude v řízení nesporném s přihlédnutím ke všem jeho specifikům. Stát má právo ingerence do nesporných řízení v zákonem stanovených případech ve veřejném zájmu. Státní orgán může podat určovací

¹⁷⁸ Procházka, A. Žalobní důvod. Praha: Orbis, 1932, s. 56 - 61.

¹⁷⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 6. 1995, sp. zn. III ÚS 17/95, Sb. nál. a usn., č. 35/sv.3. In Vrcha, P. Civilní judikatura výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky. Judikáty týkající se občanského soudního řádu a občanského zákoníku. Praha: Linde Praha, a. s., 2003, s. 62 - 63.

¹⁸⁰ Winterová, A. et al. Civilní právo procesní. Praha: Linde Praha, a. s., 2011, s. 209.

¹⁸¹ Winterová, A. Žaloba v občanském právu procesním. Praha: Acta Univesitatis Carolinae, 1979, s. 63.

žalobu ve veřejném zájmu, avšak je zřejmé, že sám státní orgán nemá naléhavý právní zájem. Nedostatek naléhavého právního zájmu na straně státního orgánu není důvodem pro zamítnutí žaloby.¹⁸²

Soudní praxe odlišuje naléhavý právní zájem od věcné legitimace. Věcnou legitimaci k určení, zda tu právní vztah je nebo není, má účastník právního vztahu nebo práva, které je předmětem řízení, nebo ten, jehož právní sféry se týká předmět žaloby o určení.¹⁸³ Žalobcem může být i ten, kdo není subjektem práva, avšak má naléhavý právní zájem na určení tohoto práva. Příkladem uvádíme nájemce věci, který může podat žalobu na určení vlastnického práva jím užívané věci, neboť mu není jasné, či věc skutečně užívá.¹⁸⁴ Podle Šťastného není důvodu činit rozdíl mezi věcnou legitimací a právním zájmem, neboť samotný právní zájem je aktivní i pasivní legitimací.¹⁸⁵ Vzhledem k tomu, že určovací žaloba je žalobou procesní, je věcná legitimace dána splněním její zvláštní náležitosti, a to naléhavým právním zájmem žalobce. Profesorka Winterová s tímto tvrzením nesouhlasí, neboť poukazuje na fakt, že naléhavý právní zájem není procesní podmínkou, avšak součástí právního nároku. V rámci věcné legitimace rozlišuje pozitivní a negativní určovací žalobu. Má za to, že u pozitivní určovací žaloby musí být dána věcná legitimace procesněprávní a hmotněprávní, zatímco u negativní určovací žaloby postačuje pouze legitimace procesněprávní. V tomto smyslu hmotněprávní legitimace spočívá na existenci určovaného hmotněprávního poměru. Procesněprávní legitimace je ztotožňována s právním zájmem na určení.¹⁸⁶

5.4.3.2 Negativní určovací žaloba

Žaloby na určení lze rozlišovat podle toho, zda se žalobce domáhá, aby soud určil existenci nebo neexistenci právního vztahu nebo práva. Podle toho členíme určovací žaloby na pozitivní a negativní. Pozitivní určovací žalobou se žalobce domáhá určení existence nějakého právního vztahu nebo práva, oproti tomu negativní určovací žalobou se žalobce domáhá, aby soud určil

¹⁸² Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 158 - 159.

¹⁸³ SJ 77/2002. In Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 183.

¹⁸⁴ David, L. et al. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 371.

¹⁸⁵ Šťastný, M. Civilní žaloba v právu československém. Praha: Knihovna sborníku věd právních a státních, 1934, s. 179.

¹⁸⁶ Winterová, A. Žaloba v občanském právu procesním. Praha: Acta Univesitatis Carolinae, 1979, s. 67.

neexistenci žalobního předmětu.¹⁸⁷ V právní praxi se častěji setkáme s negativní určovací žalobou. Na základě této skutečnosti bude v práci věnován prostor především negativní určovací žalobě.

Jak již bylo uváděno výše, žalobcem může být i dlužník a žalovaným možný věřitel sporného závazku. Věcná legitimace žaloby na určení náleží tomu, kdo splní procesněprávní legitimaci. Procesněprávní legitimace spočívá v naléhavém právním zájmu žalobce.¹⁸⁸ Je v zájmu žalobce, aby žalobou určil všechny účastníky řízení, neboť nestanoví-li zákon jinak, je výrok pravomocného rozsudku závazný jen pro účastníky řízení.¹⁸⁹ Dojde-li po vynesení rozsudku ke změně účastníků hmotněprávního vztahu, není předchozí rozhodnutí o určení předběžné otázky závazné.¹⁹⁰ Určovací žaloba musí splňovat všechny náležitosti jako jakákoliv jiná žaloba a navíc žalobce musí mít na rozhodnutí o určovací žalobě naléhavý právní zájem. Jestliže naléhavý právní zájem nevyplývá přímo z návrhu, zjistí jej soud pomocí výsledku účastníků řízení.¹⁹¹ S ohledem na zásadu projednací nese žalobce břemeno důkazní i tvrzení, která se vztahují rovněž i na naléhavý právní zájem.

Samozřejmou náležitostí žaloby na určení je žalobní petit. Žalobní petit by měl žalobce formulovat takovým způsobem, aby se vyhnul jakýmkoli pochybnostem i v budoucnu. Nejlepší volbou je, pokud se žalobce bude domáhat toho, aby soud rozhodl, že nějaký právní stav nebo právo neexistuje. Je dána překážka litispendence, jestliže v téže věci je zahájeno řízení na základě žaloby na plnění. Bylo-li rozhodnuto pozitivním výrokem o neexistenci povinnosti splnit závazek, pak je soud tímto v dalším řízení o plnění vázán.¹⁹²

Nejčastějšími žalobami na určení jsou žaloby, kterými se žalobce domáhá, aby soud rozhodl o určení vlastnictví, neplatnosti smlouvy či pracovního poměru. Žaloba o určení vlastnictví musí směřovat proti všem osobám zapsaným v katastru nemovitostí.¹⁹³ Avšak velmi výjimečně lze shledat naléhavý právní zájem na určení i v případech, ve kterých žaloba nesměřuje vůči všem osobám

¹⁸⁷ Schelleová, I. et al. Civilní proces. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 330.

¹⁸⁸ Winterová, A. Žaloba v občanském právu procesním. Praha: Acta Universitatis Carolinae, 1979, s. 67.

¹⁸⁹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 159a odst. 1).

¹⁹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 5. 2001, sp. zn. 22 Cdo 311/2001. In Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 163.

¹⁹¹ Sborník IV, s. 176. In Winterová, A. et al. Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 2. aktualizované vydání podle stavu k 1. 8. 2005. Praha: Linde, a. s., 2005, s. 155.

¹⁹² Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 165.

¹⁹³ SJ 71/1997. In Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 185.

zapsaným v katastru nemovitostí jako vlastníkům. Vždy je nutné přihlížet ke všem okolnostem jednotlivého případu.¹⁹⁴ Podá-li žalobce žalobu o určení vlastnictví k nemovitostem, je tato skutečnost důvodem přerušení řízení o povolení vkladu vlastnického práva k těmto nemovitostem podle převodní smlouvy. Katastrální úřad upozorní subjekty nahlízející do katastrálních operátů o podané žalobě na určení formou poznámky.¹⁹⁵ Podle platného práva nelze žalobou na určení žalovat na výmaz vkladu v katastru nemovitostí. Současný právní řád nezná žalobu výmaznou, které umožňovaly právní předpisy do roku 1950. Jestliže je rozpor mezi skutečným a právním stavem, který je evidován v katastru nemovitostí, musí soud vycházet ze stavu skutečného. Soud posoudí jako předběžnou otázku platnost smlouvy, na jejímž základě došlo ke vkladu práva.¹⁹⁶ Vlastník pozemku, na kterém se nachází stavba ve vlastnictví jiné osoby, má naléhavý právní zájem na určení, kdo je vlastníkem této stavby. Jinak tomu bude v případě, pokud by se žalobce domáhal určení toho, že studna je součástí pozemku, na němž se nachází.¹⁹⁷

Co se týče řízení o určení neplatnosti smlouvy, musí být účastníky všichni, kteří smlouvu uzavřeli. Tito účastníci mohou být samozřejmě právně zastoupeni.¹⁹⁸ Aktivní legitimaci k podání žaloby na určení neplatnosti smlouvy má nejen účastník této smlouvy, ale i třetí osoba. Předpokladem podání žaloby třetí osobou je, že výsledek řízení by mohl mít nepříznivý dopad na její právní postavení.¹⁹⁹ Podá-li žalobce žalobu na určení, zda pracovní poměr trvá, nebude soud posuzovat otázku platnosti rozvázání pracovního poměru, ale bude pouze

¹⁹⁴ Králík, M. Naléhavý právní zájem na určovací žalobě a okruh účastníků. Soudní rozhledy, 2008, ročník 14, č. 12, s. 441 – 443.

¹⁹⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 1. 2000, sp. zn. II ÚS 94/99, Sb. nál. a usn. č. 12/sv. 17. In Vrcha, P. Civilní judikatura výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky. Judikáty týkající se občanského soudního řádu a občanského zákoníku. Praha: Linde Praha, a. s., 2003, s. 116 – 120.

¹⁹⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 5. 9. 2000, sp. zn. 22 Cdo 389/99. In Vrcha, P. Civilní judikatura výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky. Judikáty týkající se občanského soudního řádu a občanského zákoníku. Praha: Linde Praha, a. s., 2003, s. 121 - 122.

¹⁹⁷ NS 24 Cdo 294/1998 a NS 22 Cdo 2568/1998, SoJ 120/00. In David, L. et al. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 374.

¹⁹⁸ B 36/1988. In Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 186.

¹⁹⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 3. 2001, sp. zn. 22 Cdo 797/2000. In Vrcha, P. Civilní judikatura výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky. Judikáty týkající se občanského soudního řádu a občanského zákoníku. Praha: Linde Praha, a. s., 2003, s. 130 - 132.

zjišťovat existenci úkonu, na jejímž základě by mohlo dojít podle platných právních předpisů k rozvázání pracovního poměru.²⁰⁰

JUDr. Svoboda poukazuje na možnost podání žaloby na určení neúčinnosti smlouvy směřující do budoucna. Podle jeho mínění striktním dodržováním zásady *pacta sunt servanda* dochází k tolerování nespravedlnosti, neboť strany nemohou v době uzavření smlouvy předpokládat nerovnováhu smlouvy, která nastane teprve v budoucnu. V této souvislosti poukazuje na judikaturu soudů, podle níž „nápravy nerovnovážného stavu založeného minulou, nyní již nespravedlivou dohodou, lze dosáhnout stejným způsobem a za stejných podmínek jako v případě, že právní vztahy mezi účastníky byly nastoleny přímo rozsudkem.“²⁰¹ Soud může na návrh jednoho z účastníků původní smlouvy rozhodnout, že na ní nelze trvat, protože se vzhledem k okolnostem stala nespravedlivou.²⁰² Není v pravomoci soudu, aby zasahoval do smluvní volnosti stran. Soud může pouze deklarovat neúčinnost smlouvy. Žalobce v tomto případě nese břemeno tvrzení týkající se toho, že v době uzavření smlouvy nemohl nespravedlnost smlouvy předpokládat, a že změna okolností nenastala jeho příčinou. Tato žaloba nalezne své uplatnění jen v mimořádně tíživých případech na straně žalobce.²⁰³ S tímto názorem lze polemizovat, neboť soud v těchto případech zasahuje do smluvní volnosti stran, jakož i porušuje základní zásadu *pacta sunt servanda*. Soud by měl vyhovět této žalobě jen s přihlédnutím k mimořádným okolnostem konkrétního případu.

5.5 Dělení žalob podle právních účinků

Podle právních účinků rozlišujeme žaloby konstitutivní a deklaratorní. Žalobou konstitutivní se žalobce obrací na soud, aby dynamicky vyslovil vznik, změnu, nebo zánik práva *ex nunc*. Oproti tomu deklaratorním výrokem soud pouze deklaruje vznik, změnu, nebo zánik práva *ex tunc*. Kritérium pro rozlišení žaloby konstitutivní a deklaratorní je správně formulovaný žalobní petit.

²⁰⁰ R 51/02. In David, L. et al. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 373.

²⁰¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 3729/2007 ze dne 9. 4. 2009. In Svoboda, K. *Žaloba v civilním řízení.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 168.

²⁰² Nespravedlivou je taková smlouva, která je v rozporu s dobrými mravy, blíže viz zákon č. 40/1964, občanský zákoník, § 3.

²⁰³ Svoboda, K. *Určovací smlouva o neúčinnosti smlouvy směřující do budoucna.* Právní rádce, 2009, č. 8, s. 17 - 19.

Konstitutivní výrok bude namísto, jestliže se něco děje, tzn., právo vzniká, mění se, nebo se zrušuje. Oproti tomu deklaratorní výrok stanoví staticky, že něco je.²⁰⁴

Právní teorie se rozchází v pohledu na členění žalob podle právních účinků, přičemž někteří teoretici rozlišení žalob deklaratorních a konstitutivních popírají. Rödiger je toho názoru, že žalobní návrh i konstitutivní rozsudek má charakter určovací. Hellwig se domnívá, že i konstitutivní rozhodnutí může pouze deklarovat, že účastníkům vzniklo právo na vznik, změnu nebo zánik hmotněprávního vztahu. Další zastánci tohoto tvrzení poukazují především na to, že až samotné rozhodnutí soudu může mít právní účinky, a to deklaratorní nebo konstitutivní.²⁰⁵ Lze oponovat tím, že připustíme-li členění výroků rozsudku podle cílů, pak žalobní petit, jakožto návrh, který by mohl soud v zásadě převzít do výroku rozsudku, může mít také povahu deklaratorní nebo konstitutivní. Tento druh žalob nelze ztotožňovat s žalobou na plnění, ani určovací. Výrok soudu, kterým se zakládají, mění nebo ruší právní vztahy mezi účastníky řízení, může soud vynést v řízení sporném i nesporném.²⁰⁶ Tato práce vychází z předpokladu, že členění žalob podle právních účinků na konstitutivní a deklaratorní je správné. V této kapitole bude věnována pozornost žalobě konstitutivní.

5.5.1 Žaloba konstitutivní

Právní teorie nazývá žaloby konstitutivní také jako právotvorné neboli žaloby, kterými se zakládá, mění nebo ruší právní vztah. Polská právní teorie je označuje jako žaloby na vytvoření práva. Ačkoliv tyto žaloby nejsou výslovně stanoveny v § 80 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, patří do zvláštní kategorie žalob. Nejčastěji soud rozhoduje konstitutivním výrokem ve věcech osobních, majetkových nebo práva rodinného.²⁰⁷ Žalobu, kterou se žalobce domáhá založení, změny nebo zrušení právního vztahu, může podávat jen v zákonem stanovených případech, resp. ji může podat i na základě nevýslovného ustanovení zákona, ale tato žaloba by byla soudem zamítnuta. Konstitutivní žalobou se lze domáhat, aby soud na návrh některého z manželů zúžil společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné

²⁰⁴ Pužman, J. Žaloby a žalobní petity. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství, 1933, s. 392.

²⁰⁵ Macur, J. Předmět sporu. In Spisy právnické fakulty Masarykovo univerzity v Brně. Svazek 256. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 100 - 102.

²⁰⁶ Winterová, A. Žaloba v občanském právu procesním. Praha: Acta Universitatis Carolinae, 1979, s. 72.

²⁰⁷ Winterová, A. et al. Civilní právo procesní. Praha: Linde Praha, a. s., 2011, s. 210 - 211.

domácnosti.²⁰⁸ Spoluvlastník se může u soudu domáhat zrušení spoluvlastnictví a provedení jeho vypořádání.²⁰⁹ Věřitel se může domáhat toho, aby soud určil dobu plnění dluhu, byla-li ponechána na vůli dlužníka, přičemž soud přihlíží k dobrým mravům a okolnostem případu.²¹⁰ Rozsudek, kterým se rozhoduje o konstitutivní žalobě, má účinky ex nunc, nestanoví-li zákon jinak. Ex nunc „znamená, že účinky nastávají okamžikem, kdy tato nová právní skutečnost nastala, tedy nikoli zpětně, od počátku existence právního vztahu.“²¹¹

Závěrem je nutné poukázat na to, že v současné teorii lze nalézt názor, dle kterého členění žalob podle právních účinků zahrnuje i třetí kategorii, tzv. specifických žalob, o kterých soud rozhoduje zčásti výrokem deklaratorním, a zčásti konstitutivním. Tak tomu bude např. u rozhodnutí, kterým soud určí výši vyživovací povinnosti mezi rodiči a dětmi. Skutečnost, že rodič má vyživovací povinnost vůči svému dítěti, vyplývá přímo z § 85 zákona č. 94/1963 Sb., zákona o rodině. Avšak výše vyživovací povinnosti je stanovena až výrokem soudu. Soudním výrokem rozhodnutí soud deklaruje vznik, zánik nebo změnu právních vztahů ex tunc, avšak reálně má tento výrok i konstitutivní účinky ex nunc. Jedná se tedy o žaloby smíšené, které mají prvky jak konstitutivní, tak deklaratorní.²¹²

5.6 Vzájemná žaloba

Zvláštním druhem žaloby je žaloba vzájemná. Touto žalobou se žalovaný v již zahájeném řízení domáhá proti žalobci ochrany svého porušeného nebo ohroženého práva. Vzájemná žaloba spočívá na principu objektivní kumulace. Nalezneme názory, dle kterých má vzájemná žaloba povahu procesního prostředku obranného i útočného. Žalovaný má možnost bránit se proti žalobci vzájemnou žalobou, která je svým charakterem taktéž útokem.²¹³ Tento druh žaloby je možný pouze v řízení sporném. Cílem je, aby soud jedním rozsudkem rozhodl o právních nárocích účastníků řízení s ohledem k možnosti započtení jejich vzájemných pohledávek. Aktivní legitimace svědčí žalovanému, který je oprávněn podat žalobu během řízení u soudu prvního stupně. Pasivně legitimován je žalobce, který podal žalobu proti žalovanému. Podání žaloby je vyloučeno, jestliže by k projednání práva byl věcně či místně příslušný odlišný

²⁰⁸ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, § 148 odst. 1).

²⁰⁹ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, § 142 odst. 1).

²¹⁰ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, § 564.

²¹¹ Hendrych, D. et al. Právní slovník. 2. rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 205.

²¹² Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 147.

²¹³ Winterová, A. Žaloba v občanském právu procesním. Praha: Acta Univesitatis Carolinae, 1979, s. 86 - 87.

soud. Pokud by o původní žalobě rozhodoval samosoudce, zatímco o právu uplatněném vzájemnou žalobou rozhoduje senát, nelze tímto způsobem právo uplatnit.²¹⁴ I tato žaloba musí obsahovat všechny náležitosti stanovené zákonem. Vzájemná žaloba má svůj vlastní osud nezávislý na původní žalobě. Je-li řízení o původní žalobě zastaveno, není tato skutečnost překážkou, pro kterou by nemohlo být pokračováno v řízení o žalobě vzájemné.²¹⁵

Rozlišujeme dva druhy vzájemných žalob podle jejich vztahu k původní žalobě, a to homogenní a heterogenní. Zásadní rozdíl je ten, že v homogenní žalobě žalobce požaduje plnění stejného druhu jako žalobce původní, zatímco v heterogenní něčeho jiného. Námitku započtení jakožto hmotněprávní úkon ze strany žalobce může obsahovat jen žaloba homogenní.²¹⁶ Námitka započtení pohledávky ve vzájemné žalobě je relevantní jen tehdy, požaduje-li žalobce více, než to, co bylo uplatněno v původní žalobě.²¹⁷ Pokud by žalobce požadoval částku nižší oproti částce uplatněné v původní žalobě, posoudí soud takovýto projev vůle jako obranu proti žalobě původní. Z povahy věci vyplývá, že tento návrh musí být projednán v témže řízení a nelze jej vyloučit k samostatnému projednání.²¹⁸ Nezpochybní-li žalovaný pohledávku žalobce, avšak uplatní námitku započtení pohledávky ve stejné výši, je tento úkon pouhou procesní obranou žalovaného. Tato námitka bude v řízení projednána i přesto, že pohledávka namítaná k započtení je předmětem jiného soudního řízení. Tato námitka započtení dluhu nemá povahu procesního úkonu, proto s ní nejsou spojeny hmotněprávní či procesněprávní účinky, které vzniknou podáním žaloby.²¹⁹ Při námitce započtení, jakožto hmotněprávním úkonem žalobce, není soud povinen vyzvat účastníka, aby své podání opravil nebo doplnil. Tato povinnost soudu je vázána k procesním úkonům, v tomto případě pouze k vzájemné žalobě.²²⁰

5.7 Žaloba skupinová

Žaloba skupinová neboli kolektivní má své základy v americké hromadné žalobě, tzv. *classe action*. Touto žalobou se především uplatňují nároky, které

²¹⁴ Winterová, A. et al. Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 2. aktualizované vydání podle stavu k 1. 8. 2005. Praha: Linde, a. s., 2005, s. 191.

²¹⁵ Winterová, A. et al. Civilní právo procesní. Praha: Linde Praha, a. s., 2011, s. 214.

²¹⁶ Svoboda, K. Vzájemná žaloba a námitka započtení. *Jurisprudence*, 2009, č. 6, s. 14.

²¹⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 98.

²¹⁸ ÚS sv. 9 č. 135 s. 219. In Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 231.

²¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 7. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1934/2001.

²²⁰ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 216.

vyplývají z obchodu s cennými papíry, ochrany spotřebitelů, ochrany životního prostředí, nekalé soutěže a odpovědnosti za vadné výrobky. Pro podání žaloby musí žalobci naplnit určité předpoklady, kterými jsou dostatečný počet osob podávajících žaloby, společný právní i skutkový základ požadovaných nároků a konečně skutečnost, že podání skupinové žaloby je nejlepším způsobem rovnosti. Nejvyšší soud na žádost vysloví, že se jedná o žalobu skupinovou. Následně soud oficiálně stanoví právní zástupce, kteří budou hájit zájmy žalobců. Po následném souhlasu žádosti o kolektivní žalobu soud nařídí zveřejnění výzvy všem členům skupiny ohledně podání žaloby. Tímto způsobem pak vznikne skupina dotčených osob. Osoba, která nechce být členem skupiny, může po obdržení výzvy soudu učinit právní úkon směřující k vystoupení ze skupiny.²²¹

S ohledem na kontinentální typ právní kultury je skupinová žaloba v evropských právních řádech přijímána s nejrůznějšími výhradami. V evropském pojetí se skupinovou žalobou rozumí žaloba, která je podávána v zájmu většího počtu osob majících stejné nároky, avšak tyto osoby nejsou přímo účastníky řízení. Z tohoto rozhodnutí mohou mít dotčené osoby následně prospěch, ačkoliv nebyli účastníky původního řízení. Americkému pojetí hromadné žaloby se nejvíce přibližuje švédský právní řád. Definici hromadné žaloby uvádí přímo zákon spolu s jejími třemi druhy. Zákon rozeznává žalobu soukromou, spolkovou a veřejnou. Obdobu hromadných žalob přináší francouzský právní řád, ve kterém se lze domáhat nároku tímto typem žaloby v právu pracovním a správním.²²²

V českém právním řádu je hromadná žaloba modifikována prostřednictvím § 159a odst. 2 a § 83 odst. 2 občanského soudního řádu. Z těchto ustanovení vyplývá překážka litispendence ve věcech týkajících se nekalosoutěžního jednání, ochrany práv spotřebitelů, přeměn obchodních společností, náhrady škody nebo dorovnání výše protiplnění podle zákona o nabídkách nebo přezkoumání protiplnění při výkupu účastnických cenných papírů a dále ve věcech stanovených zvláštními právními předpisy. Ze zákona vyplývá i závaznost pravomocného výroku rozsudku nejen pro účastníky řízení, ale i pro další osoby, které by proti žalovanému chtěli uplatnit nároky ze stejného jednání nebo stavu. Další případy závaznosti výroku pravomocného rozsudku pro jiné osoby než účastníky řízení

²²¹ Winterová, A. Hromadné žaloby (procesualistický pohled). Bulletin advokacie, 2008, č. 10, s. 21 - 22.

²²² Winterová, A. Hromadné žaloby (procesualistický pohled). Bulletin advokacie, 2008, č. 10, s. 23 - 24.

vyplývají ze zvláštních právních předpisů. Uvedené platí i pro řízení o návrhu na vydání předběžného opatření, kterým by soud rušiteli uložil, aby se zdržel nebo odstranil závadný stav.²²³ Obecným předpokladem překážky litispendence je totožnost předmětu řízení a účastníků. Zákonné ustanovení však pro vznik překážky litispendence u uvedených případů nevyžaduje totožnost všech účastníků, dokonce ani předmětu řízení, ale postačí pouze totožnost žalovaného. Důležitým předpokladem je, aby se jednalo o nároky, které vyplývají z téhož jednání nebo téhož stavu. Ve věci *Rumley vs. British Columbia* připustil soud skupinovou žalobu i tehdy, jednalo-li se o pokračující a trvalé porušování práva studentů školy pro tělesně postižené personálem tohoto zařízení v oblasti sexuálního zneužívání, které trvalo několik let.²²⁴

Český právní řád dává účastníkovi možnost, není-li řízení ukončeno, vstoupit do probíhajícího řízení jako vedlejší účastník nebo jako další účastník. Vstoupí-li účastník do řízení jako další účastník podle § 92 odst. 1, je tato jeho pozice výhodnější, neboť požívá více procesních práv než účastník vedlejší.²²⁵ Současné pojetí hromadných žalob v současném právním řádu je zcela nevyhovujícím. Osoba, která by mohla být účastníkem řízení, se o zahájení řízení nebo jeho výsledku nemusí ani dozvědět, neboť soud nemá povinnost publikace výzvy všem členům skupiny. Ve svém důsledku se jedná o porušení práva na spravedlivý proces, které je zaručeno každému Listinou základních práv a svobod, jakož i Evropskou úmluvou o lidských právech a základních svobodách. Je žádoucí, aby úprava hromadných žalob byla novelizována i v českém právním řádu.²²⁶

Evropská komise vydala Bílou knihu, která obsahuje stěžejní doporučení určená členskými státy. Komise poukázala na to, že členské státy mají povinnost zajistit každému právo na spravedlivý proces. Pro antimonopolní opatření Komise nedoporučila domáhat se těchto nároků žalobou hromadnou, nýbrž žalobou zástupnou. Komise také upozornila na to, že členské státy mají přijmout i opatření vhodná k ochraně před uplatňováním neoprávněných nároků.²²⁷

²²³ SJ 112/1998. In Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 413.

²²⁴ Zima, P. Skupinové žaloby a české právo. Právní fórum, 2007, č. 3, s. 94.

²²⁵ Winterová, A. Hromadné žaloby (procesualistický pohled). Bulletin advokacie, 2008, č. 10, s. 25.

²²⁶ Winterová, A. Hromadné žaloby (procesualistický pohled). Bulletin advokacie, 2008, č. 10, s. 27.

²²⁷ <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/515&format=HTML&aged=0&language=CS&guiLanguage=en>> (cit. 14. 3. 2012)

6 Dispozice se žalobou

Žalobce má možnost činit v řízení právní úkony, kterými může disponovat s předmětem řízení. Tato možnost vyplývá především ze zásady dispoziční, která je základem pro všechna sporná řízení. Dispoziční úkony účastníka řízení přezkoumává soud z hlediska jejich souladu s právními předpisy, popř. z hlediska zásady hospodárnosti.²²⁸ Dispoziční právo účastníka řízení se uplatňuje nejen v řízení sporném, ale také v řízení nesporném, ve kterém je soud vázán žalobním petitum, resp. přirozenou mezí žalobního požadavku. Oproti tomu v řízení nesporném zahájeném ex offio je povinností soudu, aby přizpůsobil řízení změnám hmotněprávních poměrů.²²⁹

K dispozici s předmětem řízení může dojít ve smyslu subjektivním nebo objektivním. V subjektivním smyslu se žalobce domáhá změny nebo rozšíření okruhu účastníků. V objektivním pojetí žalobce požaduje změnu žaloby tím, že změní původní žalobní nárok, neboť soud žádá, aby rozhodl o něčem jiném anebo žalobci přisoudil více či méně, než čeho se domáhal v původním žalobním požadavku.²³⁰

V zásadě mohou nastat dvě situace, které vedou žalobce ke změně předmětu řízení. První z nich je fakt, že až následně po zahájení řízení dojde k vývoji skutku, na jehož základě žalobce uplatňuje své subjektivní právo. Druhá situace nastane, jestliže hmotněprávní skutek není v souladu se skutečnostmi, které tvrdí žalobce. Úkony, kterými žalobce nakládá s předmětem řízení, podléhají schválení soudu formou rozhodnutí. Dokud soud o změně žaloby nerozhodne, ať tomuto procesnímu úkonu žalobce vyhoví či nikoliv, nemůže ve věci dále jednat. Bez takového rozhodnutí soudu jsou pochyby o tom, zda je předmětem řízení nárok původní nebo změněný. Změní-li žalobce žalobu více než jednou, rozhoduje soud jen o připuštění poslední změny žaloby, nerozhodl-li již dříve o připuštění jiných změn žaloby.²³¹ Soud nemá důvodu žalobci nevyhovět, pokud k rozporu mezi hmotněprávní realitou a žalobními tvrzeními

²²⁸ Stavínková, J., Hlavsa, P. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Doplněk, 2003, s. 305 - 306.

²²⁹ Svoboda, K. *Žaloba v civilním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 172 - 173.

²³⁰ Winterová, A. *Žaloba v občanském právu procesním*. Praha: Acta Universitatis Carolinae, 1979, s. 73.

²³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 9. 2005, sp. zn. 21 Cdo 700/2005.

došlo až po podání žaloby, nebo pokud mohl mít důvodně za to, že se skutek odehrál takovým způsobem, jakým jej vylíčil v žalobě.²³²

Souhrnnou novelou občanského soudního řádu č. 7/2009 Sb. došlo k posílení zásady koncentrace, čímž byla omezena možnost žalobce disponovat se žalobou poté, co proběhlo přípravné nebo první jednání ve věci. Má se za to, že žalobce nemá možnost spojit návrhy na doplnění nebo dokazování se změnou žaloby. Změní-li žalobce žalobu, může to podstatně ohrozit jeho úspěch ve věci samé. Pro žalobce je výhodnější, učiní-li korekci skutkových tvrzení prostřednictvím doplnění tvrzení, a tímto způsobem označí i další důkazy. Důležitým ukazatelem, zda se jedná o změnu žalobních tvrzení nebo pouhé doplnění žaloby, je totožnost skutku.²³³

6.1 Totožnost skutku

Pojetí totožnosti skutku v českém právním řádu vychází z premisy, že účastník řízení ani soudce si nemohou na počátku řízení učinit zcela jasnou představu o tom, jaká hmotněprávní norma bude v daném řízení aplikována. Během řízení mohou vyjít najevo nové skutečnosti, o kterých žalobce ani soudce na počátku řízení nevěděli. Skutek by proto neměl být vymezen ustanoveními hmotného práva, ale svým vztahem k jiným skutkům, které by s ním mohly být zaměněny. Prvorepublikové soudy, jakož i ještě soudy v 90. letech 20. století, vyžadovaly striktnější dodržování totožnosti skutku než soudy současné. Nebylo výjimkou zamítnutí žaloby na plnění ze smlouvy na základě toho, že smlouva je neplatná a plnění by bylo možné přiznat jen na základě bezdůvodného obohacení. Ze současné judikatury Nejvyššího soudu vyplývá, že vychází z pojetí totožnosti skutku, která se vytvořila v trestněprávní jurisprudenci.²³⁴ Trestní právo procesní vymezuje skutek pouze jako skutkové okolnosti. Změní-li se v průběhu řízení právní posouzení věci, neznamená to změnu totožnosti skutku. Totožnost skutku je zachována, jestliže je naplněna totožnost jednání nebo následku, přičemž postačuje i totožnost částečná.²³⁵ Obdobně jako v trestním právu procesním vychází civilní právní teorie i praxe z předpokladu, že totožnost skutku je

²³² Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 174 - 176.

²³³ Svoboda, K. Nové instituty českého civilního procesu. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, s. 92 - 93.

²³⁴ Svoboda, K. Totožnost skutku v civilním sporu. Právní rozhledy, 2010, č. 22, s. 815 - 816.

²³⁵ Jelínek, J. et al. Trestní právo procesní. 1. vydání. Praha: Leges, s. r. o., 2010, s. 538 - 541.

zachována, je-li zachována alespoň totožnost jednání nebo totožnost následku.²³⁶ Soud na základě totožnosti skutku přezkoumá, zda lze žalobu projednat. V průběhu řízení vyvstává potřeba zhodnocení totožnosti skutku pro určení, zda se jedná o doplnění nebo změnu žaloby.²³⁷ Jak vyplývá z výše uvedeného, je posouzení totožnosti skutku zcela zásadní pro celé soudní řízení. Je důležité rozlišovat doplnění tvrzení podle § 118a odst. 1 nebo § 118b odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu a změnu žaloby.

Doplnění tvrzení žaloby o skutečnosti, kterými žalobce odůvodňuje svůj nárok z hlediska uvedeného v jiném ustanovení zákona, není změnou žaloby ve smyslu § 95 občanského soudního řádu.²³⁸ Pouhým doplněním tvrzení je také podání žalobce, kterým v souladu s § 118a odst. 2 občanského soudního řádu doplní žalobu o skutečnosti, ke kterým byl soudem vyzván na základě jiného právního posouzení věci soudem.²³⁹ Za změnu žaloby se nepovažuje podání, kterým žalobce odstraňuje vady žaloby.

6.2 Změna žaloby

Komentář uvádí, že dispoziční úkon žalobce, kterým soudu navrhuje změnu žaloby, je možný pouze v řízení v prvním stupni. S ohledem na zákaz novot a zákaz uplatnění nového nároku v odvolacím řízení je změna žaloby v tomto řízení vyloučena.²⁴⁰ Nejvyšší soud však stanovil, že změna návrhu není v odvolacím řízení přípustná za předpokladu, že žalobce uplatňuje nový nárok, který nemá žádnou skutkovou souvislost s nárokem původním.²⁴¹ Lze tedy dovodit, že žalobce může změnit žalobu i v odvolacím řízení, ledaže by se domáhal nového nároku, který nemá žádnou skutkovou souvislost s původně uplatňovaným nárokem.²⁴²

Změna žaloby spočívá především ve změně žalobního petitu a může mít kvantitativní nebo kvalitativní povahu. Dochází zejména k pěti případům, jejichž důsledkem je změna žaloby. Prvním z nich je rozšíření žaloby. Rozšíření žaloby je

²³⁶ SJ 119/1998. In Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 174.

²³⁷ Svoboda, K. Totožnost skutku v civilním sporu. Právní rozhledy, 2010, č. 22, s. 816 - 817.

²³⁸ S IV s. 700 – 701. In Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 225.

²³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 11. 2006, sp. zn. 33 Odo 1310/2004. In Svoboda, K. Přehled judikatury. Žaloba, její náležitosti a vady. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 218.

²⁴⁰ Winterová, A. et al. Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 2. aktualizované vydání podle stavu k 1. 8. 2005. Praha: Linde, a. s., 2005, s. 187.

²⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 1. 1998, sp. zn. 2 Cdon 753/97.

²⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 9. 2005, sp. zn. 21 Cdo 700/2005.

žadoucí, jestliže žalobce požaduje na základě stejného skutkového stavu více, než požadoval v původní žalobě. Za změnu žaloby se dále považuje případ, kdy se žalobce na základě stejného skutkového stavu domáhá jiného plnění. Bezesporně jde o změnu žaloby, jestliže žalobce mění žalobu na určení za žalobu na plnění či naopak. Kvalitativní povahu má změna žaloby, na jejímž základě žalobce i nadále požaduje stejné plnění, ale na jiném skutkovém základě.²⁴³ Konečně posledním případem je, když žalobce požaduje jiné plnění, popř. navrhuje vydání určovacího rozhodnutí na základě jiného skutkového stavu.²⁴⁴ Žalobce může provést změnu žaloby ústně do protokolu v průběhu jednání nebo jakoukoliv jinou formou v souladu s § 42.²⁴⁵ Obsahuje-li takovéto podání vady, které brání pokračování v řízení, pokusí se soud v souladu s § 43 občanského soudního řádu o jejich odstranění. Nebudou-li tyto vady žalobcem odstraněny, soud k tomu podání nepřihlíží.²⁴⁶ Pokud ostatní účastníci řízení nebyli přítomni jednání, při němž došlo ke změně žaloby, musí jim být změněný návrh doručen do vlastních rukou.²⁴⁷ Soud může uložit žalovanému, aby se vyjádřil ke změněné žalobě jen za předpokladu, že tato změna byla soudem pravomocně připuštěna.²⁴⁸

Změnu žaloby vždy schvaluje soud. Rozhodnutí, kterým by soud zamítl návrh na změnu žaloby, musí být odůvodněno. Soud, který by tak neučinil, porušuje ústavně garantované právo žalobce na spravedlivý proces.²⁴⁹ Soud při svém rozhodování o návrhu žalobce na změnu žaloby vychází ze zásady hospodárnosti. V souladu se zásadou hospodárnosti má být případ vyřešen především rychle, účinně a bez zbytečných nákladů. Není-li možné použít dosavadní výsledky řízení pro řízení o změněném návrhu, soud změnu žaloby nepřipustí. V případě nesouhlasu soudu je pak na místě podání žaloby nové.²⁵⁰ Nemělo by být pochyb o tom, že soud by měl vždy připustit změnu žaloby, jestliže skutkové okolnosti, které žalobce vedou k takovému podání, nastaly až po podání žaloby anebo je žalobce v době podání žaloby nemohl bez

²⁴³ R 21/2003. In Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 225.

²⁴⁴ Schelleová, I. et al. Civilní proces. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 334.

²⁴⁵ Zákon č. 99/1963, Sb., občanský soudní řád.

²⁴⁶ R 57/2003. In Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 226.

²⁴⁷ Winterová, A. et al. Civilní právo procesní. Praha: Linde Praha, a. s., 2011, s. 344.

²⁴⁸ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 3. 2003, sp. zn. 14 Co 95/2003.

²⁴⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 10. 2008, sp. zn. II. ÚS 801/2008.

²⁵⁰ Sb. ÚS sv. 18 č. 22 s. 447. In Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 227.

svého zavinění předpokládat.²⁵¹ Současný právní řád již neobsahuje ustanovení, dle kterého by soud nepřipustil změnu žaloby, je-li to v rozporu se zájmem společnosti.²⁵²

Společným rysem změny a zpětvzetí žaloby je, že soud o nich rozhoduje usnesením. Rozdíl spočívá v tom, že proti usnesení, kterým soud zastaví řízení z důvodu zpětvzetí, může žalovaný podat odvolání. Zatímco proti usnesení, kterým soud připustí změnu žaloby, se odvolat nelze. V praxi mohou nastat situace, kdy žalobce učiní dispoziční úkon, kterým podává návrh na změnu žaloby, avšak toto podání reálně obsahuje i zpětvzetí žaloby. V literatuře je tento úkon nazýván kombinovanou změnou žaloby. Má se za to, že toto podání, kterým se žalobce domáhá změny i zpětvzetí žaloby, je považováno za změnu žaloby.²⁵³

6.3 Zpětvzetí žaloby

Žalobce může jednostranným procesním úkonem vzít žalobu zcela nebo zčásti zpět. Tento dispoziční úkon žalobce je možný kdykoliv během řízení, dokonce i po vydání rozhodnutí soudem. Se stádiem řízení, ve kterém je zpětvzetí žaloby podáno, je spojována i jeho účinnost. Vezme-li žalobce žalobu zčásti nebo zcela zpět předtím, než bylo zahájeno jednání, je účinné bez dalšího a soud řízení zčásti nebo zcela zastaví. Účinnost zpětvzetí žaloby nastává vždy, pokud se návrh týká rozvodu, neplatnosti manželství nebo určení, zda tu manželství je nebo není a dále neplatnosti nebo neexistence partnerství. Učiní-li žalobce tento procesní úkon až po vydání soudního rozhodnutí, které nabylo právní moci, je zpětvzetí návrhu neúčinné. Bylo-li učiněno zpětvzetí žaloby po zahájení jednání ve věci, musí s tímto podáním souhlasit ostatní účastníci. Jestliže by ostatní účastníci řízení nevyslovili souhlas se zpětvzetím žaloby z vážných důvodů, pak soud rozhodne, že toto podání žalobce není účinné. Soud bude po právní moci usnesení v řízení pokračovat a rozhodne ve věci bez ohledu na toto podání.²⁵⁴ Vážné důvody žalovaného, na jejichž základě nesouhlasí s procesním úkonem žalobce, mohou mít právní, morální, procesně ekonomický i jiný charakter. Vzhledem k neurčitosti pojmu vážných důvodů, je nejlepší variantou jejich posuzování případ od případu. V zásadě lze vážné důvody, které mohou být

²⁵¹ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 178 - 180.

²⁵² Srovnej Winterová, A. Žaloba v občanském právu procesním. Praha: Acta Universitatis Carolinae, 1979, s. 84 - 85.

²⁵³ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 178 - 180.

²⁵⁴ Winterová, A. et al. Civilní právo procesní. Praha: Linde Praha, a. s., 2011, s. 345.

adekvátní pro neudělení souhlasu se zpětvzetím žaloby, rozdělit do dvou skupin. První skupina se týká důvodů, které se vztahují ke konkrétním okolnostem případu. Má se za to, že dostatečně vážným důvodem je argument účastníka, že během řízení bylo provedeno dokazování, které by v novém řízení bylo nutné opakovat a žalobce se snaží zmařit vydání již očekávaného a pro něj nepříznivého rozhodnutí. Do druhé skupiny spadají důvody vyplývající z povahy uplatňovaného nároku, kterými může být například vypořádání společného jmění manželů nebo vypořádání podílového spoluvlastnictví.²⁵⁵ Podá-li žalobce zpětvzetí žaloby na základě skutečnosti, že uplatněná pohledávka zanikla splněním ze strany žalovaného, pak jeho nesouhlas neobsahuje vážný důvod, pro který by soud nemohl zastavit řízení.²⁵⁶

Zpětvzetí žaloby musí splňovat náležitosti podání stanovené v § 42 občanského soudního řádu. Jedná se o dispoziční úkon, který může učinit pouze žalobce. Má-li strana žalující více účastníků, kteří mají společná práva a povinnosti, je ke vzetí žaloby zpět zapotřebí souhlasu všech.²⁵⁷ Udělí-li žalobce plnou moc, na jejímž základě má zmocněnec právo zastupovat žalobce jen na určitém soudním jednání, není dostatečně oprávněn k tomu, aby mohl vzít zpět návrh na zahájení řízení.²⁵⁸ Zákon výslovně nestanovuje povinnost žalobce uvádět důvody, které ho vedly ke vzetí žaloby zpět. Avšak tyto důvody jsou důležitým podkladem pro rozhodnutí soudu o nákladech řízení a posouzení případného nesouhlasu ostatních účastníků řízení.²⁵⁹ Lze rozlišovat podání, kterým žalobce bere žalobu zpět zcela nebo jen zčásti. Na základě toho rozlišujeme zpětvzetí úplné a částečné. Rozdíl mezi těmito podáními spočívá především v tom, že při úplném zpětvzetí soud zastaví celé řízení, zatímco v případě částečného zpětvzetí jen zčásti a řízení o zbylém nároku bude pokračovat. Zásadní rozdíl mezi těmito instituty uvádíme na příkladu. Žalobce se vůči žalovanému domáhá zaplacení částky ve výši 25 000.00 Kč s příslušenstvím. Žalovaný na pohledávku žalobce jednorázově uhradí částku ve výši 5 000.00 Kč, kterou žalobce započte co do jistiny dlužné částky ve výši 5000.00 Kč. Na základě této skutečnosti učiní žalobce podání, kterým vezme žalobu o zaplacení částky ve výši 25 000.00 Kč

²⁵⁵ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 181 - 183.

²⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 9. 1999, sp. zn. 25 Cdo 1792/99. In Svoboda, K. Přehled judikatury. Žaloba, její náležitosti a vady. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 196.

²⁵⁷ Winterová, A. et al. Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 2. aktualizované vydání podle stavu k 1. 8. 2005. Praha: Linde, a. s., 2005, s. 189.

²⁵⁸ Sborník IV, s. 1094. In Winterová, A. et al. Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 2. aktualizované vydání podle stavu k 1. 8. 2005. Praha: Linde, a. s., 2005, s. 191.

²⁵⁹ Schelleová, I. et al. Civilní proces. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 335.

s příslušenstvím částečně zpět ohledně částky ve výši 5 000.00 Kč, která byla žalovaným uhrazena a uvede, že tuto úhradu žalovaného započte proti jistině. Nadále bude po žalovaném požadovat pouze částku ve výši 20 000.00 Kč s příslušenstvím. Jinak by tomu bylo, kdyby žalovaný uhradil celou pohledávku žalobce. Pak je na místě učinit úplné zpětvzetí žaloby. Nezačalo-li ve věci jednání, je tento procesní úkon žalobce účinný bez dalšího a soud je povinen neprodleně rozhodnout o zastavení řízení.

Zpětvzetím žaloby se žalobce nevzdává svého práva a po zastavení řízení může svůj nárok uplatnit znovu. Dochází ke střetu dvou práv, a to na jedné straně dispozičního práva žalobce a práva žalovaného na vyřízení věci. Soudní praxe dovodila, že žalobce nezneužívá dispozičního práva, jestliže vezme žalobu zpět a následně ji podá znovu.²⁶⁰ Pokud by žalobce možnost nového podání žaloby neměl, jednalo by se o zvýhodnění strany žalované a celkové popření žalobního práva, jakož i základních právních principů sporného řízení.

6.4 Změna účastníků vymezených žalobou

V souladu se zásadou dispoziční má žalobce právo disponovat i s okruhem účastníků, vůči nimž uplatňuje svůj nárok. Tento procesní úkon učiní žalobce v případech, ve kterých má dojít k nápravě nedostatku věcné legitimace účastníků řízení. Na základě zákonných ustanovení rozlišujeme změnu okruhu účastníků prostřednictvím dvou procesních institutů, a to záměnou nebo přistoupením. Návrh žalobce, kterým soudu navrhuje změnu okruhu účastníků řízení, je možný pouze v řízení u soudu prvního stupně. Zásadně tento návrh není přípustný v řízení o opravném prostředku.²⁶¹

6.4.1 Záměna účastníků

Žalobce může navrhnout soudu, aby se souhlasem žalovaného připustil záměnu účastníků řízení. Záměna je realizována vystoupením žalobce nebo žalovaného z řízení za současného vstupu někoho jiného na jeho místo.²⁶² Rozdíl mezi singulární sukcesí dle § 107a a záměnou účastníků dle § 92 občanského soudního řádu spočívá především v tom, že formou záměny lze odstranit

²⁶⁰ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 181.

²⁶¹ Winterová, A. et al. Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 2. aktualizované vydání podle stavu k 1. 8. 2005. Praha: Linde, a. s., 2005, s. 181.

²⁶² Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 92 odst. 2).

nedostatek věcné legitimace, který tu je již v době zahájení řízení.²⁶³ Záměna účastníků je možná jen za předpokladu, že s tím souhlasí všichni účastníci řízení. De lege ferenda se někteří odborníci domnívají, „že by procesní předpisy neměly za každých okolností vázat pozitivní soudní rozhodnutí o záměně účastníka na straně žalované souhlasem dosavadního žalovaného.“²⁶⁴ V praktickém životě mohou nastat případy, ve kterých žalobce bez svého zavinění označí v žalobě věcně nelegitimovaného účastníka řízení, neboť žalovaný zadržuje informace důležité ve věci samé.²⁶⁵ Je otázkou, zda by v takovém případě nedošlo k nepřiměřenému zvýhodnění strany žalující oproti straně žalované.

6.4.2 Přistoupení účastníků

Žalobce může navrhnout, aby do řízení vstoupil další účastník. Tato zákonná ustanovení umožňují žalobci zhojit nedostatek pasivní nebo aktivní legitimace. Soud vyhoví návrhu žalobce zejména tehdy, jestliže podle hmotného práva na straně žalující nebo žalované mají vystupovat nerozluční společníci. Souhlasu nového žalobce je potřeba vždy. O návrhu na přistoupení nového účastníka rozhoduje soud s přihlédnutím k zásadě hospodárnosti.²⁶⁶ Podmínky pro přistoupení účastníka řízení nejsou splněny, jestliže je zřejmé, že již v době zahájení řízení nebyli dosavadní žalobce nebo žalovaný věcně legitimováni. Nápravu věcné legitimace lze dosáhnout pouze návrhem na změnu účastníků ve smyslu § 92 odst. 2 občanského soudního řádu. Institut záměny účastníků, ke kterému je nutný souhlas všech účastníků řízení, nemůže být obcházen pomocí ustanovení o přistoupení účastníků.²⁶⁷ Přistoupením účastníka začíná celé řízení znovu, jinak by byla porušena zásada rovnosti všech účastníků řízení.

6.4.3 Procesní nástupnictví

Ke změně okruhu účastníků může dojít i na základě procesního nástupnictví. V rámci tohoto institutu rozlišujeme univerzální a singulární sukcesí.

Ztratí-li účastník po zahájení řízení způsobilost být účastníkem řízení před tím, než bylo řízení pravomocně skončeno, posoudí soud podle povahy věci, zda v řízení může dále pokračovat. Jestliže by nebylo možné v řízení ihned

²⁶³ SJ 58/2001. In Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 266.

²⁶⁴ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 185.

²⁶⁵ Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 185.

²⁶⁶ David, L. et al. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 432.

²⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 5. 2007, sp. zn. 32 Cdo 1389/2007.

pokračovat, soud řízení přeruší. Následně soud rozhodne usnesením o tom, s kým bude v řízení pokračováno. Fyzická osoba ztratí způsobilost být účastníkem řízení smrtí, resp. prohlášením za mrtvého. Jejími procesními nástupci jsou především dědici, popřípadě ti, kteří podle výsledku dědického řízení převzali právo nebo povinnost, o něž v řízení jde. Soud nemusí přerušovat řízení, jestliže po zemřelém účastníku prokazatelně zůstal jediný dědic na základě zákona, který dědictví neodmítl. Soud může rovnou pokračovat s procesním nástupcem i dříve, než je skončeno řízení o dědictví.²⁶⁸ Z povahy věci vyplývá, že soud zastaví řízení o rozvod, o neplatnost manželství nebo o určení, zda tu manželství je nebo není v případě smrti jednoho z manželů před pravomocným skončením řízení. Obdobně bude soud postupovat, zemřel-li partner před pravomocným skončením řízení o zrušení, neplatnosti nebo neexistenci partnerství. Dojde-li ke zrušení a zániku právnické osoby jsou jejími procesními nástupci ti, kteří po zániku právnické osoby vstoupili do jejích práv a povinností nebo ti, kteří po zániku právnické osoby převzali práva a povinnosti, o která se v řízení jedná.²⁶⁹

Má-li žalobce za to, že po zahájení řízení nastala určitá právní skutečnost, se kterou je na základě právních předpisů spojen přechod nebo převod práva nebo povinnosti účastníka řízení, má právo před rozhodnutím soudu navrhnout, aby nabyvatel práva nebo povinnosti vstoupil do řízení namísto současného účastníka. Tento postup je vyloučen v případech podle § 107, ve kterých účastník ztratil způsobilost být účastníkem řízení.²⁷⁰ V rámci singulární sukcese dochází k převodu práv a povinností nejčastěji prostřednictvím smlouvy o postoupení pohledávek ve smyslu ustanovení § 524 a následujících zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku. Břemeno tvrzení a důkazní ohledně právní skutečnosti, se kterou je spojen převod nebo přechod práva či povinnosti nese žalobce. Souhlasu účastníka na straně žalující je potřeba vždy. Nikdo nemůže být žalobcem bez své vůle. Avšak souhlas původního ani nového žalovaného se nevyžaduje. O návrhu účastníka řízení rozhoduje soud usnesením, proti kterému je přípustné odvolání.²⁷¹ Pro institut singulární i univerzální sukcese je shodné, že procesní nástupce musí vždy přijmout takový stav řízení, jaký je v době jeho nástupu do řízení.²⁷²

²⁶⁸ S I s. 159. In Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 264.

²⁶⁹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 107.

²⁷⁰ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 107a.

²⁷¹ Winterová, A. et al. Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 2. aktualizované vydání podle stavu k 1. 8. 2005. Praha: Linde, a. s., 2005, s. 218.

²⁷² Winterová, A. et al. Civilní právo procesní. Praha: Linde Praha, a. s., 2011, s. 351.

Závěr

Závěrem si dovoluji stručně shrnout hlavní poznatky práce a vyjádřit se k některým diskutovaným sporným otázkám souvisejícím s tématem.

Od dob antického Říma až do dnešní doby prošly žaloba a žalobní právo rozsáhlým vývojem. O vývoji žaloby a žalobního práva v historickém kontextu pojednává první kapitola. V současném českém právním řádu je žalobní právo pojato jako zaručené právo každého domáhat se ochrany práv, která byla ohrožena nebo porušena. K uplatnění práva je zapotřebí určitého procesního úkonu, kterým je podání žaloby. Je v zájmu žalobce, aby předložil soudu takové podání, které je formálně i obsahově dokonalé a přezkoumatelné. Zákon stanoví obecné požadavky, které musí splňovat každé podání. Podání lze dle zákonných ustanovení učinit mimo jiné i telegraficky. Dle mého názoru by se zákon nemusel zmiňovat o telegrafickém podání, neboť se domnívám, že v moderní době se jeví toto ustanovení jako zastaralé.

Žaloba musí dále obsahovat i náležitosti zvláštní, kterými jsou označení účastníků řízení, vylíčení rozhodných skutečností, označení důkazů a žalobní petit. Ohledně označení fyzické osoby jejím rodným číslem zastávám názor, že ačkoliv zákon nestanovuje toto označení jako obligatorní, tak není důvodu, jestliže je žalobci známo rodné číslo žalovaného, aby jej označil i prostřednictvím tohoto osobního údaje. Žalobce je dále povinen v žalobě vylíčit všechny skutečnosti, které jsou důležité pro rozhodnutí soudu ve věci samé. Má se za to, že právní kvalifikace žalobního nároku ze strany žalobce není náležitostí žaloby. Avšak v případě, že žalobce v žalobě nesprávně právně kvalifikuje žalobní nárok, na kterém i přes náležitou výzvu soudu trvá, je v tomto případě právní kvalifikace obligatorní náležitostí žaloby a soud je jí vázán. Ačkoliv toto setrvání žalobce může znamenat jeho neúspěch ve věci samé. Žalobce může povinnost tvrzení splnit i tím, že v textu žaloby výslovně odkáže na listinný důkaz, tak tomu bude např. u technických zpráv. Žalobce nese nejen břemeno tvrzení, ale i důkazní. V souladu s novelou občanského soudního řádu č. 7/2009 smí žalobce tvrdit podstatné skutečnosti a navrhopvat důkazy jen do skončení přípravného řízení či prvního jednání.

V souvislosti s žalobním petitem byl v právní praxi definován nový pojem tzv. přirozená mez žalobního požadavku. Ohledně řízení, ve kterých žalovaný zadržuje informace ve věci samé, není shody v tom, zda má soud učinit nezbytná

opatření, na základě kterých by bylo možné doplnit žalobu. S tímto si dovolím nesouhlasit, neboť se domnívám, že by takovýmto jednáním soudu byla porušena zásada nestrannosti soudce.

V předposlední kapitole je popsáno členění žalob z různých hledisek, přičemž nejvíce pozornosti je věnováno rozdělení žalob podle žalobního petitu. Dle žalobního petitu rozlišujeme žaloby osobní (statusové), na plnění a určovací. V právní praxi se nejčastěji setkáme s žalobou na plnění. V případě podání žaloby na plnění je vyloučeno, aby žalobce podal v téže věci žalobu na určení. Souhlasím s právním názorem, že v žalobě na určení je naléhavý právní zájem součástí právního nároku. Přičemž u negativní určovací žaloby náleží věcná legitimace tomu, kdo má naléhavý právní zájem na určení žalobního předmětu. Ohledně podání žaloby na určení neúčinnosti smlouvy směřující do budoucna si myslím, že je na úvaze soudu, zda by v konkrétním případě s přihlédnutím k mimořádným okolnostem případu mohl deklarovat neúčinnost smlouvy. Pokud žalobce a žalovaný uzavřeli smlouvu i přesto, že strany v době uzavření smlouvy nemohly předpokládat nerovnováhu smlouvy, která nastane teprve v budoucnu, měla by být dodržena zásada *pacta sunt servanda*. V rámci druhů žalob se práce zabývá i žalobou skupinovou. Tvrdím, že v českém právním řádu nalezneme obdobu skupinových žalob v § 159a a § 83 odst. 2 občanského soudního řádu. Tato modifikace hromadné žaloby v současném českém právním řádu je nevyhovující. Souhlasím s profesorkou Winterovou, že k nápravě těchto nedostatků by mělo dojít cestou novelizace v českém právním řádu. Avšak ani v ostatních evropských státech nepanuje shoda v tom, jak by měla být tato problematika řešena.

Konečně poslední kapitola je zaměřena na dispozice se žalobou, které se mohou týkat předmětu řízení nebo okruhu účastníků řízení. Vezme-li žalobce žalobu zpět, má se za to, že se nevzdává svého práva, ale po zastavení řízení může svůj nárok uplatnit znovu. Kdyby žalobce neměl toto právo, pak by mu bylo odepřeno nejen žalobní právo, ale také zcela popřeny základní právní zásady sporného řízení. Ohledně záměny účastníků se domnívám, že je správné, aby záměnu účastníků soud schválil jen za předpokladu, že s tím souhlasí všichni účastníci řízení.

Na závěr si dovolím citovat Aristotela, neboť si myslím, že tato jeho slova by si měl uvědomit každý žalobce před tím, než učiní procesní úkon, kterým je podání žaloby: „Slušné jest také býti shovívavý k tomu, co je lidské, a také přihlížeti nikoli k zákonu, nýbrž k zákonodárci, nikoli k slovnímu znění zákona,

nýbrž k úmyslu zákonodárcovu, nikoli ke skutku, nýbrž k úmyslu, nikoli k části, nýbrž k celku, ani k tomu, jaký někdo jest v daném případě, nýbrž jaký jinak vždycky byl nebo aspoň jak se osvědčoval ve většině případů. Slušné jest také býti pamětliv více přijatého dobra než utrpěného zla a více dobra, jehož se nám dostalo, než toho, jež jsme prokázali; rovněž utrpěné bezpráví klidně snášeti, raději chtít zjednatí si právo slovem než skutkem a raději srovnati se před rozhodčím než jíti k soudu.²⁷³

²⁷³ Aristoteles: Rétorika, nauka o řečnictví a slohu. V překladu Kříže, A. Praha: Laichterova filosofická knihovna, 1948, s. 91 – 92. In Klíč k soudní síni příručka pro začínající soudce a advokáty. 1. vydání. Praha: LexisNexis CZ, s. r. o., 2007, s. 425.

Resumé

The main aim of this thesis is a comprehensive elaborate of an action and the right of action in civil proceedings. The introduction is focused on fundamental principles of the judiciary and civil proceedings in connection with the action. The first chapter deals with the action in terms of its historical development. Since the days of ancient Rome to present the action and the right of action have undergone an extensive development. The right of action is the fundamental human right in the contemporary Czech legal order and it is guaranteed to everybody whose right of action is threatened or violated. The thesis elucidates the right of action in terms of main three theories. The right of action is exercised through the action. Suitor's main interest is to bring an action that is formally and substantively complete and verifiable. The action must meet the general and special conditions laid down by law. To point out the participants, description of the relevant facts, specification of the evidence and prayer for relief are the special conditions. My opinion is that suitor can specify the defendant also by the personal identification number, although it is facultative. The suitor has to bear a burden of allegation as well as burden of producing evidence. In accordance with amendment to Civil Procedure Rules number 7/2009 the suitor can only allege decisive matters and designate evidences before determination of preliminary proceeding or primary proceeding. In connection with prayer for relief a new term has been defined in law practice. The new term is called natural limit of prayer for relief. Penultimate part deals with dividing of actions into five groups from different points of view. Most attention was focused on the dividing of actions according to the prayer for relief. According to prayer for relief actions are divided into status actions, actions for fulfillment and determine actions. Suitor is not allowed to bring and action for fulfillment and determine action together. The last chapter is focused on disposal with the action. The conclusion deals with the main findings of the thesis. I assume that understanding this topic is essential to legal practice. In this context, thesis deals with not only theoretical issues but also refers to the jurisprudence of courts, which is formed in a practical rule of life.

Seznam použité literatury

1 Prameny:

a) České:

- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 10. 2008, sp. zn. II. ÚS 801/2008.
- Nález Ústavního soudu ze dne 29. 6. 1995, sp. zn. III. ÚS 74/94.
- Nález Ústavního soudu ze dne 19. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 104/96.
- Nález Ústavního soudu ze dne 24. 6. 2003, sp. zn. II. ÚS 182/01.
- Nález Ústavního soudu ze dne 25. 5. 1994, sp. zn. II. ÚS 74/93.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 5. 2003, sp. zn. 32 Odo 100/2003.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 5. 1998, sp. zn. 3 Cdon 1061/96.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 5. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1065/2002.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. 20 Cdo 3463/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 5. 2008, sp. zn. 33 Odo 454/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 7. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1934/2001.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 12. 2002, sp. zn. 29 Odo 667/2002.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 1. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1359/2004.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 11. 2007, sp. zn. 21 Cdo 3477/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 1. 1998, sp. zn. 2 Cdon 753/97.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 8. 2007, sp. zn. 30 Cdo 2073/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 2005, sp. zn. 21 Cdo 700/2005.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2001, sp. zn. 21 Cdo 2369/2000.
- Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 4. 2006, sp. zn. Cpjn 202/2005.
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 3. 2003, sp. zn. 14 Co 95/2003.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 5. 2003, sp. zn. 29 Odo 186/2002.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 9. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1485/2005.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 5. 2007, sp. zn. 32 Cdo 1389/2007.
- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.
- Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti.
- Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.
- Zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

b) Cizojazyčné:

Dolar, H., Holzhammer, R. Zivilprozesrecht I. Von der Klage bis Urteil. Zweite Auflage. Linz: Plöchl-Druck GmbH & Co KG, 2000.

2 Literatura:

a) Knižní:

Adamová, K. et al. Dějiny českého soudnictví do roku 1938. 1. vydání. Praha: LexisNexis CZ, 2005.

Adamová, K., Soukup, L. Prameny k dějinám práva v českých zemích. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004.

Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy. Praha: C. H. Beck, 2004.

David, L. et al. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009.

Fiala, J. Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu. Praha: Universita Karlova, 1974.

Fiala, J. Spory vznikající z podnětu výkonu rozhodnutí (exekuční spory). Praha: Acta universitatis Carolinae, 1972.

Hamul'ák, O. Fenomén judikatury v právu. Sborník z konference Olomoucké debaty mladých právníků 2009. Praha: Leges, 2010.

Hendrych, D. et al. Právní slovník. 2. rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2003.

Heyrovský, L. Římský civilní proces. Svazek 8. Bratislava: Knihovna právnické fakulty university Komenského v Bratislavě, 1925.

Holub, M. et al. Vzory smluv a podání. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2002.

Jelínek, J. et al. Trestní právo procesní. 1. vydání. Praha: Leges, s. r. o., 2010.

Jirsa, J., Vávra, L., Janek, K., Meduna, P. Klíč k soudní síni příručka pro začínající soudce a advokáty. 1. vydání. Praha: LexisNexis CZ, s. r. o., 2007.

Kadlecová, M. České a moravské zemské právo procesní v první polovině 17. století. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005.

Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. Římské právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995.

Klabouch, J. Staré české soudnictví (jak se dříve soudívalo). Praha: Orbis, 1967.

Macur, J. Předmět sporu. In Spisy právnické fakulty Masarykovo univerzity v Brně. Svazek 256. Brno: Masarykova univerzita, 2002.

- Macur, J. Problémy vzájemného vztahu práva procesního a hmotného. Brno: Masarykova univerzita, 1993.
- Malý, K. et al. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde, 2005.
- Plecitý, V., Vrabec, J. Občanské právo procesní. Praha: Codex Bohemia, 1998.
- Procházka, A. Žalobní důvod. Praha: Orbis, 1932.
- Pužman, J. Žaloby a žalobní petity. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství, 1933.
- Schelle, K. – Schelleová, I. Vývoj organizace soudnictví v letech 1945 – 1989. In Vývoj práva v Československu v letech 1945 – 1989. Sborník příspěvků uspořádali prof. dr.h.c. JUDr. Karel Malý, DrSc. a doc. JUDr. Ladislav Soukup, CSc. Praha: Karolinum, 2004.
- Schelle, K., Schelleová, I. Alternativní způsoby řešení obchodních sporů. Ostrava: KEY Publishing, s. r. o., 2007.
- Schelleová, I. et al. Civilní proces. Praha: Eurolex Bohemia, 2006.
- Schelleová, I.; Schelle, K. et al. Soudnictví (historie, současnost a perspektivy). Praha: Eurolex Bohemia, 2004.
- Stavínohová, J., Hlavsa, P. Civilní proces a organizace soudnictví. Brno: Doplněk, 2003.
- Steiner, V. Základní otázky občanského práva procesního. Praha: Academia Praha, 1981.
- Svoboda, K. Nové instituty českého civilního procesu. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012.
- Svoboda, K. Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010.
- Šínová, R., Bartoníčková, K., Křiváčková, J., Tšponová, I. Praktikum civilního procesu. Praha: Leges, 2009.
- Šťastný, M. Civilní žaloba v právu československém. Praha: Knihovna sborníku věd právních a státních, 1934.
- Švestka, J. et al. Občanské právo hmotné. 5. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009.
- Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. České právní dějiny. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008.
- Vrcha, P. Civilní judikatura výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky. Judikáty týkající se občanského soudního

řádu a občanského zákoníku. Praha: Linde Praha, a. s. – Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2003.

Winterová, A. et al. Civilní právo procesní. Praha: Linde Praha, a. s., 2011.

Winterová, A. et al. Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 2. aktualizované vydání. Praha: Linde, a. s., 2005.

Winterová, A. Žaloba v občanském právu procesním. Praha: Acta Universitatis Carolinae, 1979.

b) Časopisecká:

Králík, M. Naléhavý právní zájem na určovací žalobě a okruh účastníků. Soudní rozhledy, 2008, ročník 14, č. 12.

Svoboda, K. Totožnost skutku v civilním sporu. Právní rozhledy, 2010, č. 22

Svoboda, K. Určovací smlouva o neúčinnosti smlouvy směřující do budoucna. Právní rádce, 2009, č. 8.

Svoboda, K. Vzájemná žaloba a námitka započtení. Jurisprudence, 2009, č. 6.

Svoboda, K. Žalobní petit versus přirozená mez žalobního požadavku. Jurisprudence, 2010, ročník 19, č. 2.

Winterová, A. Hromadné žaloby (procesualistický pohled). Bulletin advokacie, 2008, č. 10.

Zima, P. Skupinové žaloby a české právo. Právní fórum, 2007, č. 3.

3 Ostatní

<<http://isap.vlada.cz/Dul/JUDIKATY.nsf/ec061949bf7cad6380256dd00033eec8/45c273ea06b185a4c1256439001727b8?OpenDocument>>

<<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/515&format=HTML&aged=0&language=CS&guiLanguage=en>>